

Відділ освіти і культури
Посольства Китайської Народної Республіки в Україні
Українська асоціація викладачів китайської мови
Київський університет імені Бориса Грінченка

КИТАЙСЬКА

ПОЕЗІЯ ТА ПРОЗА

Збірка перекладів

Видавництво «Саміт-Книга»
Київ – 2021

УДК 821.581-1.03(082)=161.2

К 45

К 45 Китайська поезія та проза : збірник творів : пер. з китайської. / головний редактор: І. В. Семеніст; Українська асоціація викладачів китайської мови. — Київ : Видавництво «САМІТ-КНИГА», 2021. — 120 с.

ISBN 978-966-986-313-3

Українська асоціація викладачів китайської мови у співпраці з Відділом освіти і культури Посольства Китайської Народної Республіки в Україні презентує збірку перекладів «Китайська поезія та проза». До збірки увійшли поетичні твори Сі Мужун (席慕蓉, нар. 1943) (вірші «*Квітуче дерево*», «*Аромат*», «*Гірський шлях*», «*Пісня*») та Ван Гочжен (汪国真, 1956-2015) (вірш «*Вирушаючи в далекі краї*»). Кожна поезія має кілька авторських перекладів. У розділі «Китайська проза» подані авторські переклади фрагменту роману «*В пошуках давньої столиці*» авторства Ма Боюн (马伯庸, нар. 1980), мала проза «*Ремесло*» 职业 (автор – Ван Цзенці 汪曾祺, 1920-1997) та «*Чорні очі*» (黑眼睛) авторства Цань Сюе (残雪, нар. 1953). Загалом у збірці представлено 16 українськомовних авторських перекладів поезії та прози переможців I Всеукраїнського конкурсу художніх перекладів з китайської мови, який відбувся з вересня по листопад 2020 року. Організаторами конкурсу виступили Відділ освіти і культури Посольства Китайської Народної Республіки в Україні та Українська асоціація викладачів китайської мови. Участь у конкурсі взяло 108 конкурсантів з десяти закладів вищої освіти України. Конкурс був представлений двома номінаціями – «Кращий переклад поетичного твору» та «Кращий прозового твору».

УДК 821.581-1.03(082)=161.2

© Українська асоціація
викладачів китайської мови, 2021

ISBN 978-966-986-313-3

© Автори, 2021

ПЕРЕДМОВА

Українська асоціація викладачів китайської мови у співпраці з Відділом освіти і культури Посольства Китайської Народної Республіки в Україні презентує збірку перекладів «Китайська поезія та проза».

До збірки увійшли поетичні твори Сі Мужун (席慕容, нар. 1943) (вірші «Квітуче дерево», «Аромат», «Гірський шлях», «Пісня») та Ван Гочжен (汪国真, 1956-2015) (вірш «Вирушаючи в далекі краї»). Кожна поезія має кілька авторських перекладів.

У розділі «Китайська проза» подані авторські переклади фрагменту роману «В пошуках давньої столиці» авторства Ма Боюн (马伯庸, нар. 1980), мала проза «Ремесло» 职业 (автор – Ван Цзенці 汪曾祺, 1920-1997) та «Чорні очі» (黑眼睛) авторства Цань Сюе (残雪, нар. 1953).

Загалом у збірці представлено 16 українськомовних авторських перекладів поезії та прози переможців I Всеукраїнського конкурсу художніх перекладів з китайської мови, який відбувався з вересня по листопад 2020 року. Організаторами конкурсу виступили Відділ освіти і культури Посольства Китайської Народної Республіки в Україні та Українська асоціація викладачів китайської мови. Участь у конкурсі взяло 108 конкурсантів з десяти закладів вищої освіти України. Конкурс був представлений двома номінаціями – «Кращий переклад поетичного твору» та «Кращий переклад прозового твору».

*Іван Семеніст,
Українська асоціація викладачів
китайської мови*

КИТАЙСЬКА
ПОЕЗІЯ

一棵开花的树

如何让你遇见我
在我最美丽的时刻
为这
我已在佛前求了五百年
求佛让我们结一段尘缘
佛于是把我化作一棵树
长在你必经的路旁
阳光下
慎重地开满了花
朵朵都是我前世的盼望
当你走近
请你细听
那颤抖的叶
是我等待的热情
而当你终于无视地走过
在你身后落了一地的
朋友啊
那不是花瓣
是我凋零的心

一棵开花的树
Квітуче дерево

Як з тобою нам зустрітись
Щоб красу мою побачив
П'ятсот років я благала
Поєднати наші долі
Будда зглянувся на мене
Стала деревом квітучим
Що росте при тій дорозі
По якій колись пройдеш ти
Скільки б часу не минуло
Я чекатиму смиренно
Розквітаючи під сонцем
Повна цвіту і надії
Не прохось повз мене друже
Зупинися і послухай
Як тріпоче моє листя
Як колишеться під вітром
Як шепочу тобі тихо
Умовляючи лишитись
Але ти і не почувеш
І пройдеш не озирнувшись
Не помітиш ти мій друже
Що сліди твої вкривають
Не пелюстки білосніжні
А уривки мого серця
(1980)

пер. *Середа В. В.*

一棵开花的树
Квітучі дерева

Як змусити тебе зустрітися зі мною
У найпрекрасніший момент в житті?
Лише молитись та просити Будду,
Щоб ми разом zostались назавжди.

Я стану деревом на тій дорозі,
Через яку повинна ти пройти.
На сонці розпуцу пахучі квіти,
Цвітіння – це надія у житті!

Послухай, коли ти підходиш,
Тремтить увесь зеленуватий ліс.
Моя це пристрасть, яку не засудиш,
Немов прощаюсь я з тобою назавжди.

Коли, нарешті, ти проходиш повз незнання,
Я завжди за тобою буду йти.
Моя любов, моє страждання,
Це не Мурайї пелюстки,
Це моє серце, всохле від кохання!
(1980)

пер. Котляр Д. С.

一棵开花的树
Квітуче дерево

Як змусити тебе зустрітися зі мною
У мить мою прекрасну?
Для цього п'ять віків звертаюсь до Будди з
молитвою,
Аби з'єднав наші з тобою життя.

І тоді Будда перетворив мене на дерево,
Що росте край дороги, якою тобі треба
проїхати.
Купаючись в сонячному світлі,
Я старанно розпускала квіти –
Всі-всі мої нездійсненні надії.

Коли ти підійдеш,
Прошу, прислухайся, як листя тремтить –
Це я так палко чекала на твій прихід!
А коли ти все ж проігноруєш і пройдеш повз,
Услід за твоєю спиною я впаду на землю.

Коханий!
Хіба це пелюстка?
Це моє зів'яле серце!
(1980)

пер. Кокинда Т. Р.

七里香

溪水急著要流向海洋
浪潮却渴望重回土地
在绿树白花的篱前
曾那样轻易地挥手道别
而沧桑了二十年后
我们的魂魄却夜夜归来
微风拂过时
便化作满园的郁香

七里香

Муррайя

Струмок прямує квапливо
На зустріч з солоним морем,
Байдужо лишає позаду
Той край, де початок бере.

Так ми, молоді і сміливі,
Не знаючи суму і горя,
Без жалю тікали назавжди
Від рідних квітучих дерев.

Та хвилі, столітні і грізні,
До берега линуть невпинно,
Ховаючи голови сиві
У сірий гарячий пісок.

Ми згадуємо запізно
Покинута дім наш рідний,
Де ми безсоромно щасливі,
І стелиться запах квіток.

пер. *Середа В. В.*

七里香

Аромати

Немов потік, що мчить до океану
І прагне повернутись в течію,
Неначе в гаю, де лиш білі квіти,
Тобі так лагідно про це співаю.

І років через двадцять буде так,
Що наші душі повертаються щоночі,
І вітерець, який пронизує весь сад,
Несе з собою аромати світ-за-очі.

Я намагаюсь тобі обіцяти.
Я хочу бути поруч навіки,
Іти разом по цій дорозі,
Яку обрала саме ти.

У цей далекий та весняний день
Та під сьогоднішнім вечірнім сяйвом
Твоє волосся буду я плекати, як Женьшень,
Неначе все це є чарівним майвом.
(1981)

пер. Котляр Д. С.

七里香

Апельсиновий жасмин

Гірський потік стрімголов мчить до океану,
Прилив же відчайдушно прагне досягти землі.
Перед тином, де зелені дерева з білими квітами,
Колись так легко махнув рукою, прощаючись.

А нині за 20 років перипетій життєвих
Наші душі все повертаються щоночі.
Слабкий подих вітру
Пахне тюльпанами з саду.
(1981)

пер. Кокинда Т. Р.

山路

我好像答应过你
要和你 一起
走上那条美丽的山路
你说 那坡上种满了新茶
还有细密的相思树
我好像答应过你
在一个遥远的春日午
而今夜 在灯下
梳我初白的发
忽然记起了一些没能
实现的诺言 一些
无法解释的悲伤
在那条山路上
少年的你 是不是
还在等我
还在急切地向来处张望

山 路

Гірський шлях

Я, здається, тобі обіцяла
Тим весіннім вечором тихим
Гірським шляхом піднятись разом
До того далекого схилу,
Що камелій квітами вкритий,
Де акації стан тендітний,
Мов у дзеркало, дивиться в небо.
Я, здається, тобі обіцяла,
Мовби тисячу років тому.
Мовби тисяча років минула,
І сьогодні, під світлом лампи,
Бачу перше волосся сиве,
Знову згадуючи той вечір,
Коли я не пішла з тобою,
Не дотрималась даного слова.
Невичерпна журба скувала
Моє серце від тої згадки.
Я подумала раптом: може,
Ти і досі мене чекаєш
На чарівному тому схилі,
Мовби тисячу років тому,
На всі сторони у надії
Роздивляючись нетерпляче.

пер. *Середа В. В.*

山 路

Гірська дорога

Аж раптом щось згадалися невдачі,
Та дані обіцянки вдалині.
Незрозумілий сум наповнив тіло,
На тій гірській дорозі все тремтіло,
Ми молоді? Чи ні?

Ти ще мене чекаєш десь далеко,
Кидаючи легкий погляд надії.
І коли ти чарівно так співаєш,
Виконуються всі твої мрії.

пер. Котляр Д. С.

山 路

Гірська стежка

Здається, я обіцяла з тобою разом
Йти тією красивою гірською стежкою.
Ти казав, що схили там вкриті свіжим чаєм
І акацією пишною.

Здається, я обіцяла тобі це
Однієї далекої весни по обіді.
Але при світлі ліхтаря ввечері нині,
Розчісуючи своє посивіле волосся,
Я раптом згадала,
що не маю змоги виконати ті обіцянки.

Незрозумілий сум охопив мене –
Невже на тій гірській дорозі юний ти все ще
чекаєш на мене?
Все ще з надією виглядаєш мене?

пер. Кокинда Т. Р.

出塞曲

请为我唱一首出塞曲
用那遗忘了的古老言语
请用美丽的颤音轻轻呼唤
我心中的大好河山
那只有长城外才有的景象
谁说出塞曲的调子太悲凉
如果你不爱听
那是因为
歌中没有你的渴望
而我们总是要一唱再唱
像那草原千里闪著金光
像那风沙呼啸过大漠
像那黄河岸 阴山旁
英雄骑马壮
骑马荣归故乡

出塞曲

Прощальна пісня

Прошу, мені пісню прощальну співайте
Тією забутою мовою давніх часів.
Прошу, легенькою треллю мене погукайте.

В серці моєму – високі гори й широкі річки,
Гори й річки, що знайти
Можна лиш за Стіною Великою.

Хто каже, що пісня занадто сумна?
Ти кажеш, що ти її не слухав би радше,
Бо твої прагнення не тамує вона,

А ми знов і знов заспіваймо,
Наче те поле безкрайне,
Що травною блищить,

Наче пустеля, де вітер
Виє, несе й жбурляє грудки піщані.
Наче берег Хуанхе
Під горою Яншань.

Їде герой, вершник могутній,
На коні славний вертає
До рідного краю
(1981)

пер. Серета В. В.

出塞曲

Пісня

Ти подзвони мені тоді, благаю,
Коли почувеш оту стару мову,
Щоб річка у моєму серці знову
Текла за межами Великої стіни.

Хто каже, що мелодія сумна?
Коли ти навіть слухати не любиш...
Бо ти не маєш схильності сповна,
Так ти себе піснями і погубиш.

І ми завжди співаємо це знову,
Як луг, що світить золотом блискучим,
Як вітер і пісок, що завивають колискову,
Як береги та гори образом могутнім.

А наш герой збирається додому...
(1981)

пер. Котляр Д. С.

出塞曲

Пісня з-за Китаю

Будь-ласка, заспівай мені пісню
Тією забутою старою мовою,
Заворожи мене легкою милозвучною треллю.
В моєму серці простори і краси країни рідної,
Пейзажі, що поза Великою китайською стіною.

Хто сказав, що ця пісня з Китаю печальна?
Якщо ти не любиш слухати,
То це через те,
Що в твоєму серці немає палкого бажання!

А ми ж завжди хочемо заспівати ще раз пісню
Про те, як безмежні степи виблискують золотом,
Як піщана буря реве у великій пустелі,
Про берег Хуанхе
Біля гір Іньшань.
Про те, як герої на конях
Повертаються зі славою в рідні місця.
(1981)

пер. Кокинда Т. Р.

汪国真

走向远方

是男儿总要走向远方，
走向远方是为了让生命更辉煌。
走在崎岖不平的路上，
年轻的眼眸里装着梦更装着思想。
不论是孤独地走着还是结伴同行，
让每一个脚印都坚实而有力量。
我们学着承受痛苦。
学着把眼泪像珍珠一样收藏，
把眼泪都贮存在成功的那一天流，
那一天，哪怕流它个大海汪洋。
我们学着对待误解。
学着把生活的苦酒当成饮料一样慢慢品尝，
不论生命经过多少委屈和艰辛，
我们总是以一个朝气蓬勃的面孔，
醒来在每一个早上。
我们学着对待流言。
学着从容而冷静地面对世事沧桑，
“猝然临之而不惊，无故加之而不怒”，
这便是我们的大勇，我们的修养。
我们学着只争朝夕。
人生苦短，
道路漫长，

我们走向并珍爱每一处风光，
我们不停地走着，
不停地走着的我们也成了一处风光。
走向远方，
从少年到青年，
从青年到老年，
我们从星星走成了夕阳。

Шлях у далечінь

Парубок іде в далечінь,
Іде туди , щоб зробити життя яскравішим.
Іде тернистим, нерівним шляхом,
з повними мрій, палаючими очима,
Ідучи поодинці, або разом з кимось,
Кожен крок буде міцним і сильним.
Ми вчимося терпіти страждання.
Ми збираємо сльози, як перлини,
Бережимо їх в день процвітання,
Ми долаємо цю плутанину.
Як солодке вино, приймайте життя.
Не дивіться на образи життєві,
Ми всі сповнені сил та енергії,
Прокидаючись кожен ранок,
Ми вчимося долати плітки.
Йдіть лицем до лиця до змін колосальних,
«Натрапивши на великі негоди,
Будьте спокійні,
Коли без причини вас інші турбують»,
Це наша сміливість, наше буття.
Щоденно ми боремося.
Гірке і коротке людське життя,
Стомлює шлях,
А ми йдемо і цінуємо кожен пейзаж,
Ми йдемо безупинно,
Зачаровані життям, ми продовжуємо йти.
Крокуючи в далечінь,
Дитиною, досягаючи юності,
Юнаком, досягаючи старості,
Ми дістаємося заходу, ідучи за зірками.
(2012)

пер. Твердохліб А. М.

Вирушаючи в далекі краї

Як люди, ми повинні вирушати в далекі краї
Заради блиску нашого життя.
Йти нерівною дорогою
З мріями та ідеями в наших юних очах.
Все рівно, йти в самоті чи в компанії,
Ми повинні залишити кожен свій стійкий та рішучий слід.
Ми вчимося проходити через страждання.
Вчимося збирати сльози, як перли,
Зберігати та проливати їх до того дня, коли досягнемо
успіху,
Якщо навіть їх буде цілий океан.
Ми вчимося ставитись до непорозумінь.
Вчимося сприймати гіркі життєві переживання, як напій,
який потрібно повільно куштувати.
Незважаючи на образи та нещастя в житті,
Ми повинні прокидатись кожного ранку
З рішучим обличчям.
Ми вчимося ставитись до брехні.
Вчимося спокійно та безтурботно сприймати постійні зміни
навколо себе.
Коли ми постаємо перед ними, не гніваючись без причини,
Ми демонструємо свою мужність та виховання.
Ми вчимося цінувати кожну хвилину.
Яке коротке життя!
Це довга дорога,
Яка веде нас до того, що ми будемо цінувати.
Ми йдемо, не зупиняючись.
Йдемо доти, доки не досягнемо досконалості.
Вирушаючи в далекі краї,
З дитинства до юності,
З юності до старості,
Ми йдемо, доки з зірок не перетворимося на західне сонце
(2012)

пер. Брижик О. П.

КИТАЙСЬКА
ПРОЗА

马伯庸 入酆堵身陷迷阵

我忽然起了疑心，心想这家伙是不是扯谎在骗我？他一心要深入古北京去寻找哪吒陵墓，所以故意说出这一番话吓唬我们，让我们跟他走，这个可能也是存在的。可我看贝不住神情肃然，一时又拿不准主意了。我转念一想，反正在这里呆着也是等死，不如闯出去搏一搏，便闭嘴不去质疑。

于是我们两个从山顶爬下来，把其他两个人叫醒。贝不住把他的理论又说了一遍，大营子肌大无脑，说什么就听什么，甄缙狐疑地看了看他，又看了看我。我悄悄点了下头，她这才开口同意。

我们四个打起精神，打点行装——其实也没什么好打点的，行装都丢的差不多了——我们拆着几根松脂圆厚的松枝，点着了，尽量节省光源。我们打着火把，慢慢沿着山边时断时续的小路前行。这条路应该是古人修的，两侧还有已锈断了的半截扶栏，当作路标倒是合适。沿途不断有各种尸骨，或躺或卧，看起来真是触目惊心。

走着走着，很快我们就置身于如裹尸布般惨败的雾霭之中，只有带着刺鼻松油味道的火光，能稍微带给我们一些安全感。我拼命睁大了眼睛，提醒自己不要被突然出现骸骨撞到。这里尸骨数量愈加密集，男女老少都有，全都簇拥在一起，挤的不得了。他们空洞的眼窝

朝着前方，即使在这么多年以后，我仍旧可以感受到他们临死前的茫然与郁愤。

大营子只顾着四下张望，忽然“哎呀”惨叫一声，跟一具尸骨正正撞了个正着。那尸骨朝前倒去，哗啦啦一下子撞到了几十具尸骨，连绵着倒出二十多米。大营子吓了一跳，以为自己闯了大祸，却看到在队伍尽头，有个古怪的小东西。

我连忙把他扶起来问怎么了，大营子惊慌地说前头有东西！我举起火把一看，前头原来是个一人多高的神龛，一具佝偻的骸骨探身进去，手执平头小铲，面前一个满月铁盘，铁盘旁还有好多瓶子，瓶中盛着可疑的粉末——贝不住说这是负责勘测天象地势的堪舆师。

我说从他这里能看出迷阵的地势么？贝不住惋惜地耸耸肩，说这不过是古人的迷信罢了：这种堪舆手段也一样，叫做面卜，他们会先给铁盘加热，然后用调制好的面浆浇上去，再洒上各种秘药，用平铲调出各种形状，以此判断吉凶，和观察龟壳烧裂的纹路或者飞鸟的内脏形状来占卜的手法并无二致，从前探索频道专门做过一期节目。

“就算我们想占卜，也没有面浆。”贝不住说。

在神龛的旁边，还有个比它更大的屋棚，里面摆放着许多纸质卷帙。这次不用贝不住解释，我也知道这是文渊阁——古代存放资料文献的地方。不过这里的卷帙都不厚，大多是薄薄的一册，封面有些是古装女子男子，有些却分辨不出是什么东西。我随手拿起一卷，翻开

来看，以我的古文水平，根本看不成篇，只是匆匆扫过几眼，不知所云。

“快走吧，火把可不能在这里浪费。”甄缙催促道。

我放下卷帙，离开屋棚，在如林的死者之间穿行了好久。这里不愧被称为西直酆堵，道路四通八达，忽上忽下，让人眼花缭乱，很快就丧失了方向感。前头带路的贝不住，也只是凭着直觉朝尸骨堆积多的地方走罢了。甄缙在队伍里又轻轻唱起了那一首北京欢迎你，声音空灵清澈，在这酆堵之中听起来格外有感觉。

远远地，看到一座模糊的建筑。这建筑是平顶的，入口阴森，进入以后是一段下伸的宽阔台阶，尸骨们排着队沉默地站在那，仿佛在等待回归九泉下的平静。

贝不住站在门口良久，最终下了决心，一挥手，让我们跟着他进去。一下了台阶，我们发现这里似曾相识，和我们穿行的那个洞窟祭坛差不多。但这里比那个祭坛要宽阔多了，栏杆摆成九宫八卦之象，到处都是上下的台阶，光是曲折通道的入口就有十几处，那带着一双闸刀的断头台也触目皆是。整个场子里没有灯光，看起来如坟墓一般死气沉沉。看来这个酆堵迷阵的核心迷宫，正是在这里。

“快看，这里好像有路标哎。”大营子忽然嚷道。我们凑过去，看到从天花板上垂下一片烤蓝铁片，上面锈迹斑斑模糊不堪，火把靠近之后，勉强能分辨出几个箭头，指向不同的方向。每一个箭头后面，都缀着一个

古阿拉伯数字。这个我倒是认识，在语文课上还给学生讲过。牌子上的数字一共有三个，分别是 2、4、13。

这三个数字，显然是指向了三条路。但该怎么走呢？贝不住也给难住了，拿着藏宝图反过来掉过去看，也看不出个所以然。

这时候，甄缙忽然指向一个方向：“我有一种感觉，这边，有什么东西来呼唤着我。”我们一看，她指的方向，箭头尾巴缀着一个 4 字。

“4 在古语里是死的意思，往那里走，不是死路一条么？”我紧张地否决她的意见。贝不住却拦住了我：“赵老师，不能这么教条。古人深悉数理，不会这么肤浅地用谐音来布局。俗话说，孤阴不长，独阳不生。这 13 和 2，都是只能被自己和 1 整除的素数，正是古人所谓孤数。而 4 虽然口彩不好，本质却是个合数，正符合之道。所以这通向 4 的通道，倒最有可能是条出路。”

既然他都这么说了，我和大营子也没有过多坚持，四个人把火把举的再高一点，顺着 4 的箭头朝前走去。这一条通道极长，除了没有尽头的奴隶尸骨以外，墙上还有难以计数的花纹与人脸，全都框在一个巨大的矩形框子内。这些人脸大多带笑，做什么动作的都有，手里捧着各式电器——这应该是古时生活的壁画，记录了酆堵大阵的建立与祭祀过程。如果是人文学家看到这些，想必会欣喜若狂，可惜我们一心要逃命，对这些没有兴趣。

这条 4 号通道一圈接一圈，每一个转弯都连接着许多岔道口，情况之艰险复杂，远远超出我们的预料。那些奴隶估计就是在这样的环境下无休止地转着圈，绝望日益加重，以至身亡化为枯骨。我们按照指示牌走了许久，终于来到了一处向下的台阶。

为了确保安全，我和贝不住先下去探查，把大营子和甄缙留在上头，守住后路。万一这时候突然冲出一堆八爷，我们可就惨了。

从台阶下去，是一个狭长的平台，平台的左右两侧都是长沟，两头都通往漆黑的洞穴，阴风阵阵，和我们之前钻进去的那个祭坛样式差不多。

在平台右侧的漆黑长沟里，一个硕大的黑影正安静地趴在那里，身材颇肥胖长，紧紧贴着长沟旁的平台，活像是一头正在把头探出洞窟的长龙。贝不住眼睛一亮：“我说这隧道这么这么眼熟，原来是蛻龙缚仙锁！想不到酆堵迷阵里还有这一个去路，咱们可谓柳暗花明又一村呐。”

我问他什么叫蛻龙缚仙锁，贝不住解释说根据古籍记载，自从哪吒化为北京城镇住孽龙以后，孽龙一直心有未甘，可它在地面上没办法与化为四环的哪吒法宝抗衡，只能从地下打主意。它不断从身上蛻下鳞甲，每一截龙蛻都化为一条小龙，在北京地下钻行。几十年下来，竟然被这些小龙钻出十几条彼此交错的地下洞窟，借助苦海幽州的力量钻行在北京各地的地下，好似十几条缚仙绳把哪吒给捆住了，施展不开手脚。

这当然只是传说。但这些洞窟全都在地下兴建，彼此联通，沿着这里走，未尝不是个逃生的法子。

我们走过去，看到那条卧在长沟里的龙，其实是一节节的车厢，侧身开着数个口子。龙体中空，里面塞满了骨殖，像是恶龙饱饱地吃了一顿人肉——不知道是不是这代表了向孽龙献祭的行为。

我皱着眉头思考着，原来这才是铁蛇洞窟的真正奥秘，我们当初钻进去的那个洞窟，想来也是其中一条蛻龙缚仙锁，只不过缺少一条龙蛻罢了。再联想到象征着苦海幽州的万寿山昆明湖，种种迹象都表明，似乎这五环八臂九门哪吒城的执政者曾经背弃了他们曾经信仰的神明哪吒，转向崇拜孽龙，说不定这是古北京地陷天坑的原因……

火把这时候已经消耗得差不多了，我和贝不住走回台阶，正要喊他们下来，忽然听到上面大营子喊了一声“小心！”然后光亮大盛，应该是他扔出了闪光弹。我和贝不住大惊，三步并做两步跑上去，却发现周围并没有什么特别的东西，甄缙和大营子站在原地，一动都没动。

“你没事瞎浪费啥闪光弹！”我怒气冲冲地训斥道。

大营子却没辩解，只是指了指远处。我借着光线朝那边望去，就在不远的地方有一排闸机断头台，两片铡刀交错。而在断头台下，直挺挺地躺着一具尸骨。这一具尸骨与我们看惯的尸骸不同，它虽已化为骷髅，身上的服饰却还没烂光，头发牙齿犹在，显然是最近几年刚死的。

这具尸骨躺在通道里，身首异处，右手都攥着一张古卡，似是要伸向断头台里的小缝内。毫无疑问，死者一定是用这卡启动了闸刀，将自己斩杀——可他为什么这么做？莫非闸机另外一边有什么非做不可的事情？

*Гендзьора Олена Олександрівна,
Київський університет імені Бориса Грінченка*

Ма Боюн 马伯庸 (нар.1980).
Фрагмент роману «В пошуках давньої столиці»

**入鄴堵身陷迷陣
Загнані в лабіринті Фенду**

Серце раптово наповнилося сумнівами: чи не обдурило мене той хлопчина? Є ж імовірність того, що він так жадав відправитися до стародавнього Пекіну на пошуки гробниці Нечжа, що навмисно залякав нас та змусив слідувати за ним. Однак, побачивши серйозний настрій Бей Бучжу, я знову засумнівався і укотре все обдумав: так чи інакше, ми чекали б тут до самої смерті, то краще вже просто йти, тримаючи язика за зубами.

Ми удвох спустилися з гори, щоб розбудити інших. Бей Бучжу повторив свій план. Да Інцзи – це уособлення «сили в руках, а в голові диму»: що скажеш, – те і зробить. Чжень Хуань недовіриливо глянула на нього, потім на мене. Я мовчки кивнув головою: лише тоді вона погодилась.

Учотирьох ми почали збиратися у дорогу, хоча збирати нам було нічого – майже всі речі ми загубили. Зрізали кілька товстих соснових гілок, розвели багаття, аби хоч якось зберегти джерело світла. Злагодивши смолоскипи, ми повільно поплелися уздовж гори уривчастою стежкою, яку, напевно, проклали древні люди: з обох боків ще збереглися заржавілі залишки поручнів, і, зрештою, вони були слухним дороговказом. Усюди на шляху лежали людські залишки. Видовище було приголомшливе.

Ідемо. Нас швидко окутало туманом, ніби в поховальний саван, і лише вогонь та запах сосни дарують

дещицю почуття безпеки. Я уважно роздивлявся, нагадуючи собі не перечепитися через кістку, що могла раптово вирости під ногою. Трупи тут лежали ще густіше – чоловічі й жіночі – щільно зібрані до купи. Їхні очні впадини повернуті доверху, і, хоч минуло стільки років, я все ще можу відчутти ту розгублену передсмертну зневіру і злість.

Да Інци, котрий тільки й робив, що видивлявся на всі боки, раптово скрикнув: «Ой!», коли під його підбором хруснула кістка. Залишки мерця покотилися не менш, як на двадцять метрів уперед, наштовхуючись на десятки інших скелетів. Да Інци підскочив від страху, що накликав на нас лихо, але отямившись, почав вглядатися на щось попереду колони.

Я одразу запитав у нього, що сталося. Да Інци спантеличено відповів, що там попереду щось є! Я підняв смолоскипа, аби роздивитися: попереду справді була ніша для божества, значно вища за людину: біля входу простягнувся згорблений мрець із затиснутою круглою лопаткою в руках. Спереду стояла залізна таця, а навколо неї – багато пляшечок із сумнівним порошком. Бей Бучжу пояснив, що це геомант, який досліджував небесні знамена.

Я поцікавився, чи може він за допомогою цього дізнатися про положення лабіринту. Бей Бучжу з прикрістю знизав плечима, повідавши, що це не більше, ніж старі повір'я – от і все. Така геомантія є типовою і носить назву «ворожіння на тісті». Він пояснив, що практики спочатку нагрівали тацю, наливали в неї гарно замішане тісто, потім скроплювали різноманітними зіллями, а пласкою лопаткою виводили всілякі контури. На основі цього пророчили щастя чи горе. Така техніка не надто відрізняється від ворожіння за тріщинами на панцирах черепах чи нутрощах птахів. Колись Діскавері знімав про це спецпередачу.

«Навіть якби ми й задумали поворожити, у нас немає тіста», – мовив Бей Бучжу.

Збоку біля ніші розташувалися більші кімнатки, у котрих було розкладено сотні книг. Цього разу обійшлося без пояснень Бей Бучжу: я й сам знав, що це Книгосховище – місце збереження літературних пам'яток за давніх часів. Проте, оскільки тутешні примірники не вирізняються розмірами, більшою мірою тут можна побачити тоненькі одностомники. На деяких палітурках виднілися зображення жінок та чоловіків в стародавніх одягах, на інших – навпаки – не розбереш жодного зображення. Я підняв книжку, яка опинилася під рукою і почав гортати. Однак мій рівень знання древньої мови був настільки низький, що я не зрозумів ані слова, а тільки і зміг, що кинути оком.

«Давай швидше, нам не можна тут витратити вогонь», – підганяла Чжень Хуань.

Я відклав примірник і вийшов зі сховища, довго пробираючись крізь ліс мертвих тіл. Це місце не дарма носить назву Січжи Фенду: стежки розходяться у всіх напрямках, плутають, очі розбігаються і швидко втрачаєш орієнтацію. Навіть наш поводитир – Бей Бучжу – орієнтується лише за нагромадженнями кісток. У середині колони Чжень Хуань знову тихенько наспівує «Пекин вітає тебе», голос її надзвичайно чистий – у Фенду він особливо бере за серце.

Вдалині ми помітили обриси будівлі з пласким дахом та прикритим тінню входом. За ним донизу простягались широкі сходи. Там же вишикувалися мовчазні мерці, ніби в очікуванні спокою після повернення на той світ.

Бей Бучжу довго стояв біля входу, а потім набрався відваги і рішуче махнув рукою, запрошуючи нас увійти за ним слідом. Тільки ми ступили на сходи, як нас охопило відчуття дежавю – усе майже так, як коли ми раніше минали жертovníк у печері. Та в порівнянні з нею, тут набагато просторіше, поручні розташовані за принципом Дев'яти палаців, сходи спускаються й підіймаються в усіх напрямках, до одного лише входу ведуть понад десять шляхів. І з якого боку не глянь, всюди в очі впадають гільйотини. В середині

моторошно, ніби в склепі, про якийсь джерело світла не може бути й мови. Схоже, ми опинилися в самому серці лабіринту Фенду.

«Ей, диви-но, схоже, тут є вказівник», – раптово голосно обізвався Да Інци. Ми підійшли й побачили, що від стелі тягнеться емальована залізна пластина, уся поплямована іржею. Піднесли смолоскипа і ледь розгледіли кілька стрілок, що вказували у різні напрямки. Позаду кожної стрілки були виведені древні арабські цифри. Звісно, я їх упізнав, бо розповідав про них студентам на заняттях з літератури. На таблиці було позначено всього лише три цифри: 2, 4, 13.

Три цифри, ймовірно, вказували на три напрямки. Але куди ж іти? Бей Бучжу, схоже, також зайшов у глухий кут. Він покрутив у руках карту скарбів, але підказка так і не знайшлась.

У цей момент Чжень Хуань раптово вказала на один із напрямків: «У мене є відчуття, ніби звідси мене щось кличе». Подивилися – на хвості стрілки виднілася цифра 4.

«Четвірка в древній мові символізувала смерть. То хіба піти туди – не означає звернути на шлях смерті?» – я занепокоєно відхилив її пропозицію. Бей Буджу зупинив мене: «Вчителю Чжао, не будьте таким догматичним. Древні люди добре розумілися на принципах математики, не могли вони так поверхнево використовувати співзвучність. Як-то кажуть, ніщо не з'являється само собою. 13 та 2 – це прості числа, котрі діляться самі на себе та на 1. Це те, що древні люди ще називали «одинокими цифрами». А от 4, попри погану славу, – складене число, повністю підпорядковується принципу гармонії. Тому шлях під цифрою 4, найімовірніше, навпаки веде до виходу».

Коли він закінчив, у нас із Да Інци не залишилося жодних заперечень. Ми вчотирьох підняли свої смолоскипи вище й направилися за стрілкою під номером 4. Цей шлях надзвичайно довгий, всюди зустрічалися мерці, а на стіні, окрім незліченних візерунків, були зображені обличчя,

обрамлені величезним прямокутником. Здебільшого, на них грала усмішка. Зображені у різноманітних позах, у руках вони тримали приладдя – певно, це древні розписи, які фіксували грандіозний процес розбудови та жертвоприношення Фенду. Науковець-практик точно був би в захваті, якби їх побачив. Проте все наше єство кричало про небезпеку, тому ми не виявили жодної цікавості.

Дорога під номером 4 переходила з однієї в іншу, за кожним поворотом нас чекала чергова розвилка. Відчуття небезпеки дедалі зростало, набагато перевищуючи наші очікування. Саме в такій атмосфері ті раби бродили колами до смерті, з кожним днем втрачаючи надію. Ми довго дотримувалися вказівних знаків, і, нарешті, добралися до сходів, що вели вниз.

Для безпеки ми з Бей Бучжу спочатку спустилися на розвідку, а Да Інцзи та Чжень Хуань залишилися нагорі, прикриваючи тил. Якби раптово з'явилася команда восьми майстрів, то ми були б у халепі.

Внизу розташувалася вузька й довга тераса, з обох боків обрамлена ровами, котрі вели до непроглядних печер. Нас шарпав загробний вітер, і думками ми знову повернулися до жертovníка.

У правому рові тихо лежав великий силует. Високий та об'ємний, він щільно прилягав до стіни тераси, ніби гігантський дракон, котрий висунув голову з печери. Бей Бучжу аж прояснішав: «А я думаю, чому цей тунель здається настільки знайомим, це ж Зміїний ланцюг Бога! Хто ж знав, що в лабіринті Фенду є ця дорога? Схоже нам нарешті усміхнулась удача!»

Я поцікавився, що він має на увазі під «Зміїним ланцюгом Бога». Бей Буджу пояснив, що за старовинними записами, відтоді, як Нечжа ув'язнив Дракона Ньє в собі, ставши Пекіном, дракон відмовився змиритися з поразкою. Проте на поверхні він не міг протистояти силі Нечжі, тому тільки й лишалось, що шукати рішення під землею. Дракон

Ньє безперервно скидав шкіру, кожен її шматок перетворювався в маленького змія, котрий рив ходи під Пекіном. Десятки років потому на місці перетину цих тунелів несподівано з'явилися понад десять печер. Із силою Долини Туги Ючжоу вони прорили їх в усіх куточках міста – понад десять магічних ланцюгів міцно закували Нечжу.

Це, звісно, лише легенда. Однак, якщо печери споруджені повністю під землею та з'єднані одна з одною, то можливо, іти вздовж – то спосіб вибратись.

Ми пройшли далі й побачили, що «дракон», котрий лежав у тому рові – то насправді низка вагонеток із кількома отворами збоку. Тіло того дракона було наповнене людськими залишками, ніби справді якийсь злий дракон досита наївся людської плоті. Не знаю, можливо, це символ жертвоприношення дракону Ньє.

Нахмурившись, я замислився: із самого початку справжня тасмниця приховувалася в зміїних печерах. Найперша, у котру ми зайшли – теж одна зі Зміїних ланцюгів Бога. Єдине, чого там не вистачало – це скинутої шкіри. Я знову подумки повернувся до символу Долини Туги Ючжоу – озера Куньмінху та гори Ваньшоушань; усі ознаки вказували на те, що правитель міста восьмирукого Нечжі колись полишив віру в божественний дух і переметнувся до культу дракона Ньє. Хто знає, може, це і стало причиною того, що древній Пекін провалився під землю...

З часом наші смолоскипи майже згасли, і ми з Бей Бучжу повернулися до сходів. Тільки збиралися гукнути решту, як раптом почули крик Да Інцзи – «Бережись!» – далі нас засліпив спалах, певно, хлопець кинув світлозвукову гранату. Приголомшені, ми з Бей Бучжу у два кроки добралися наверх, але виявилось, що навколо немає нічого особливого, при цьому Чжень Хуань разом із Да Інцзи стояли, немов залякли на місці.

«Ти навіщо марнуєш гранати?!» – почав я його злісно відчитувати.

Да Інцзи навіть не виправдовувався, лише вказав убік. Я простежив за променем, поки погляд не наштовхнувся на ряд механічних гільйотин з двома перехрещеними лезами. Під однією гільйотиною розтягнувся мрець. Він не був схожий на інші, вже звичні нашому оку: прах хоч і зотлів, але одяг та прикраси на тілі збереглися, волосся й зуби все ще були на місці – очевидно, що він помер лише кілька років тому.

Скелет лежав на дорозі, голова окремо від тіла, у правій руці затиснута старовинна картка, ніби він хотів дотягнутися до крихітної щілини всередині гільйотини. Без сумніву, він помер через те, що ця картка привела лезо в дію – мрець обезголовив сам себе. Але навіщо він це зробив? Невже по той бік гільйотини є щось, що не можна проігнорувати?

Ажніна Лілія Олександрівна,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Ма Боюн 马伯庸 (нар.1980).
Фрагмент роману «В пошуках давньої столиці»

入鄯堵身陷迷阵 У пастці

У мене одразу виникла думка, а чи не обманює мене цей хлопець? Він бажав проникнути вглиб Стародавнього Пекіну та відшукати усипальницю Нечжа. І саме тому навмисно лякав нас своїми розповідями, щоб ми пішли разом із ним. Я суворо подивився на Бея Бу Джу, і деякий час вагався з прийняттям рішення. Добре все обміркувавши, я дійшов висновку, що краще спробувати вибратись звідси, ніж сидіти тут і чекати на смерть. У такому разі мені варто замовкнути і не піддавати сумніву його слова.

Отже, удвох ми зійшли з вершини гори та розбудили інших. Бей Бу Джу ще раз розповів свою теорію. У Да Їн Дзи хоч і була сильна та м'язиста статура, але мізків йому вочевидь не вистачало. Сенс розповіді Бея віддалявся від нього все далі й далі з кожним новим словом. А Чжень Хуань спочатку підозріло подивилася на нього, потім на мене. Я кивнув головою, і вона погодилася.

Наша команда підбадьорилася, зібрала залишки речей... А що тут поробиш, коли ми втратили все наше спорядження? Ми наламали декілька товстих гілок, укритих сосною смолою, запалили їх, намагаючись

усіма зусиллями зберегти джерело світла, та повільно рушили переривчастою стежкою вздовж гори. Цю дорогу напевно побудували давні предки: з обох сторін половина поручнів була іржавими. Як би там не було, це слугувало непоганими вказівниками. Скрізь лежали різні кістки та скелети. Це видовище дійсно було жахливим.

Незабаром ми опинилися в імлі, яка вкривала нас, наче саван. Тільки різкий запах соснової смоли вселяв у нас почуття безпеки. Думаючи лише про те, аби не наштовхнутися на мерця, який може раптово з'явитися на моєму шляху, я щосили розплющив очі. Кількість кісток ставала щільнішою. Скелети чоловіків, жінок, старих, дітей... Вони височіли купами з усіх боків, їх було неймовірно багато, а порожні очниці дивилися перед собою. Навіть через стільки років я все ще відчував у їхньому погляді розгубленість та лють. Саме такий погляд був у них перед смертю.

Да Їн Дзи зосереджено дивися на всі боки і раптово закричав несамовитим голосом: «Ой!». Він натрапив на мерця. Скелет із гуркотом звалився та розбився на кілька десятків кісток, які відлетіли більш ніж на двадцять метрів. Да Їн Дзи був наляканий до смерті, бо думав, що скоїв велике лихо. Проте звернув увагу на дивну дрібницю в кінці ряду.

Я одразу ж допоміг йому піднятися та спитав, що трапилось. Да Їн Дзи у паніці сказав, що попереду щось є. Я підняв смолоскип і побачив, що переді мною стояла божниця заввишки з людину. Схилившись, згорблений скелет тримав у руках невелику пласку лопатку, а спереду стояла залізна пластина у вигляді повного місяця. Біля цієї пластини було багато пляшок, які містили всередині підозрілий порошок. Бей Бу Джу сказав, що це був геомант, який відповідав за дослідження астрономічних явищ та топографію.

Я спитав його, а чи можна за допомогою цих приладів дізнатися топографію лабіринту? Бей Бу Джу засмучено знизав плечима, сказавши, що це ніщо інше, як забобони древніх. Такий тип геомантії працював за тим самим принципом, як ворожіння на локшині. Вони спочатку нагрівали залізну пластину, далі заливали в неї добре розмішане тісто, а потім додавали різні препарати, які були виготовлені з секретних інгредієнтів. За допомогою пласкої лопатки створювали різноманітні силуети та форми. Завдяки цьому вирішували: щастю бути чи біді. Це те саме, що робити певні висновки за візерунком на панцирі черепахи чи за зовнішнім виглядом пташиних нутрощів. Навіть канал Діскавері раніше зробив цілу передачу на цю тему.

- Навіть якщо ми вирішимо поворожити, тіста в нас нема, - сказав Бей Бу Джу.

Поруч був розташований більший за божницю павільйон, всередині якого було багато книжок. На цей раз Бею не довелося нічого пояснювати. Я так само, як і він, знав, що це був Павільйон Імператорської Бібліотеки - місце, де в стародавні часи зберігалися документи та матеріали. Однак ці книжки не були товстими, більшість із них - тонкі. На деяких обкладинках були зображені жінки та чоловіки у стародавньому вбранні, але одяга деяких з них мені була незнайома. Я одразу схопив одну книгу та відкрив її. Тільки оком сягнув, одразу усвідомив, що з моїм рівнем володіння стародавньої китайської мови я навіть частину з того, що було написано, не зміг зрозуміти.

- Певно, ми не можемо тут даремно витратити смолоскипи, - квапила нас Чжень Хуань.

Я поклав книгу та вийшов з павільйону. Скелетів було багато, як дерев у лісі. Ми довго пробиралися через них. Це місце заслуговує на те, щоб його називали Фенду - столицею потойбічного світу. Дорога була розгалужена.

Іноді вона йшла вгору, а іноді – униз. Від цього в мене почало рябіти в очах, і я втратив відчуття напрямку. Бей Бу Джу, який ішов попереду, інстинктивно рушив до місця, де було велике скупчення кісток. А Чжень Хуань ніжно заспівала пісню: «Ласкаво просимо в Пекін». Голос її був кришталево чистий, і у Фенду це звучало особливо чуттєво.

Вдалині я побачив нечіткі обриси будівлі. Ця споруда мала плаский дах, вхід її був оповитий мороком, а всередині простягалися широкі сходи. Вишикувані в один ряд скелети стояли, немов перебували в очікуванні, коли вони знов повернуться у потойбічну тишу.

Бей Бу Джу довго стояв біля входу і, коли нарешті зважився зайти всередину, помахав нам рукою, запрошуючи рушити за ним. Зійшовши вниз по сходах, ми помітили, що це місце виглядало знайомим. Воно було майже таким самим, як печерний вівтар, через який ми вже проходили. Однак, на відмінну від першого, цей вівтар виявився більш просторим. Поручні були розташовані у вигляді дев'яти палаців та восьми триграм. Усі сходи вели вгору та вниз. І ці десятки проходів, які могли привести до зигзагоподібних доріг, були розташовані у різних місцях. Усюди виднілися гільйотини. Скрізь було темно, наче в склепі. Це місце було позбавлене всіх ознак життя. Здавалося, що серце лабіринту знаходилося саме тут.

– Гляньте, здається, тут є якийсь знак, – раптово заголосив Да Їн Дзи.

Ми наблизилися та побачили, що зі стелі звисала залізна емальована пластина блакитного кольору. На верхній її частині не можна було щось розгледіти, бо вона вкрилася іржавою плямою. Після того, як ми піднесли смолоскипи, ледве-ледве розпізнали декілька стріл, які були направлені в різні сторони, а за кожною з них виднілися давні арабські цифри. Я розпізнав їх, бо

розповідав своїм студентам про них на уроці літератури. На вказівнику були саме 2, 4 та 13.

Ці цифри, вочевидь, вказували на три шляхи. Але куди йти? Бей Бу Джу, тримаючи мапу скарбів, також виглядав розгубленим; крутив її в руках та не міг зрозуміти, куди йти далі.

- У мене є таке відчуття, що щось мене кличе сюди, - раптово вказала на один з напрямів Чжень Хуань.

Ми поглянули, куди вона вказала. На хвості стріли була зображена цифра 4.

- Але ж стародавньою мовою «чотири» означає «смерть». Піти туди, хіба не значить зайти в глухий кут? - знервовано заперечив я.

Але Бей Бу Джу зупинив мене:

- Учителю Джао, не треба бути таким догматичним. Наші предки добре знали принципи математики. Вони не стали б використовувати гомофонію так поверхнево. Як говориться: «Одна жінка потомство дати не зможе, як і один чоловік». 13 і 2 є простими числами, які можуть ділитися лише самі на себе, у результаті чого виходить 1. А 1 - це саме те, що наші предки називали «осиротілим числом». Хоча «4» і має негативне значення, головне те, що це складене число, яке є гармонією. Тому саме цей шлях під цифрою «4» має бути виходом.

Якщо вже він так казав, я та Да Їн Дзи не стали наполягати на своєму. Ми вчотирьох підняли смолоскипи трішки вище і рушили у тому напрямку, куди показувала стріла з цифрою 4. Ця дорога була надзвичайно довга. На додаток до нескінченних кісток рабів у величезних прямокутних рамах на стінах виднілися незліченні фігури та обличчя людей. Майже всі вони посміхалися і тримали в руках усілякі електроприлади. Це має бути фреска стародавніх часів, яка зафіксувала момент становлення Фенду та жертвоприношення. Якби літературознавець

побачив це, неодмінно збожеволів би від щастя. Яка шкода, що ми не можемо залишитися тут та роздивитися фреску.

Дорога під цифрою 4 закручувалася, і кожен поворот був з'єднаний з безліччю розвилок. Ця ситуація була набагато небезпечніша та складніша ніж ми могли собі уявити. Гадаю, що саме в цьому середовищі безперервно кружляли раби. День за днем, вони все більше занурювалися у відчай, допоки смерть не перетворила їх тіла на кістки. Ми довго йшли за вказівками і нарешті потрапили на сходи, які вели вниз.

Задля безпеки ми з Бейєм спустилися на розвідку, залишивши Чжень Хуань та Да Їн Дзи охороняти шлях відступу, на випадок, якщо нам не пощастить, і на нас раптово нападуть вісім майстрів.

Зійшовши вниз по сходах, ми побачили вузький, довгий майданчик, зліва та справа якого були канали. Обидва кінця вели до темної, як ніч, печери. Відчувалися пориви вітру, який дув, наче з потойбічного світу. Цей вівтар був майже таким самим, через який ми вже проходили раніше.

У темній каналі з правого боку майданчика причаївся чийсь величезний, довгий, вгодований силует. Лежав він, щільно притулившись до краю майданчика. Це було схоже на голову дракона, яка висувалася з печери.

- Я ж казав, що це місце здається мені знайомим! Виявляється, що з самого початку це були божественні кайдани дракона! Я не можу повірити, що все ще існує шлях у лабіринті Фенду. Наші справи налагоджуються, скоро ми побачимо світло у кінці тунелю! - із запалом в очах сказав Бей.

Я спитав у нього, що це все значить? Бей пояснив: у записах давньої літератури говорилося про те, що після того, як Нечжа перетворився в дракона в Пекіні, його серце почало розриватися на шматки, бо він не хотів бути злим чудовиськом. Але на поверхні землі із цим нічого не

можна було вдіяти, і тільки його принципи буддійського вчення вели боротьбу з бідною глибоко під землею. Він безперервно скидав свою шкіру, кожен шматок якої перетворювався на маленького дракончика, які неначе свердло, заривалися у землю під Пекіном. Цими маленькими істотами за десятиліття було просвердлено десятки підземних печер, які перетиналися між собою. Вони черпали свої сили з безкінечних страждань Ючжоу. Це було так, наче десятки божественних кайданів слугували Нечжу руками та ногами.

Звісно, це лише легенда, але усі ці підземні печери з'єднані між собою. Якщо ми підемо вздовж лівої сторони, точно зможемо вийти звідси живими. Ми підійшли до дракона, який лежав у канаві, і побачили, що насправді це були вагони з кількома отворами по боках. Його тіло було наповнене кістками, наче він вдосталь наївся людського м'яса. Не знаю, чи було це жертвоприношення?

Я нахмурився та задумався. Виявляється, це справжня таємниця залізного змія. Колись ми вже пробиралися вглиб тієї печери: здається, там також були проходи, створені драконом, проте там його не було. Усі символи асоціюються з горою Ваньшоушань та озером Куньминху в Ючжоу. Вони показували, що, можливо, всі правителі міста покинули Нечжа, у якого вони колись вірили, та почали поклонятися злому дракону. Хто знає, може, це послугувало причиною того, що Пекін провалився під землю.

Смолоскип до цього часу вже майже згаснув, тому ми з Бейем вирішили повернутися назад до сходів і вже ось-ось почали кликати Чжень Хуань та Да Їн Дзи, як раптом почули: «Обережно!» – спалахнуло яскраве світло. Можливо, Да Їн Дзи кинув світлошумову гранату. Я та Бей обімліли та за два-три кроки вже були нагорі, але навколо не було нічого особливого. Да Їн Дзи та Чжень Хуань стояли на тому самому місці непорушно.

- Так, давайте! Давайте будемо витратити всі наші світлошумові гранати просто так! - у люті вилаяв я їх.

Але Да Їн Дзи не виправдовувався, лише вказав на щось вдалині. Я направив туди промінь світла і побачив, що недалеко від нас стояв ряд гільйотин, і одна з них була активована. Під нею, розтягнувшись, лежав мрець, який відрізнявся від усіх інших. Хоча він уже й перетворився на купу кісток, проте одяг на його тілі не був зіпсований, а волосся та зуби також були на місці. Зрозуміло, що він помер не дуже давно. Приблизно декілька років тому.

Його голова була відрубана від тіла, а в правій руці мрець тримав якусь стародавню картку. Схоже, він намагався дотягнутися нею до щілини, яка була всередині гільйотини. Без сумніву, покійник навмисно використав картку для активації механізму. Але чому він зробив це? Невже це було обов'язково?

Кісенкова Катерина Вікторівна,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара

Ма Боюн 马伯庸 (нар.1980).
Фрагмент роману «В пошуках давньої столиці»

入酈堵身陷迷阵 У полоні лабіринту Фенду¹

Раптом у мене виникли підозри. Я подумав: чи не дурить мене цей мерзотник? Він же марить тим, щоб вирушити вглиб стародавнього Пекіну на пошуки гробниці Нечжа², от і сказав це навмисно, щоб налякати нас і змусити піти з ним – така ймовірність теж може існувати. Та я побачив вираз глибокої пошани на обличчі Бей Бучжу і знов на мить засумнівався. Я ще раз добре все обміркував: у будь-якому разі стирчати тут – все одно, що чекати на вірну смерть; краще вже прориватися з кулаками, тож я миттю стулив пельку і не став вимагати роз'яснень.

Опісля ми удвох спустилися з вершини гори і розбудили інших двох. Бей Бучжу знов-таки від початку до кінця виклав свою теорію: Да Їнци, у якого сил багато, а розуму чортма, так вуха і розвісив; Чжень Хуань підозріло глянула на нього, потім – на мене. Я тихенько кивнув головою, і лише тоді вона погодилась.

---

¹Тут – столиця потойбічного світу в китайській міфології.

² Божество-захисник у традиційній китайській релігії, зображується переважно у вигляді хлопчика, озброєного вогняним списом і вогняними кільцями, завдяки яким може швидко пересуватися землею й повітрям.

Ми вчотирьох почали збирати речі. Правду кажучи, не було чого й збирати: майже всі речі загубилися. Потім відламали кілька соснових гілок із товстими кульками смоли, запалили їх, щосили намагаючись економити джерела світла. Тримаючи в руках смолоскипи, ми повільно йшли вперед уривчастою стежкою, що огинала гору. Певно, цю стежку проторували в давнину: по обидві сторони ще лишилася частина роз'їдених іржею поламаних поручнів, які, втім, згодилися в якості дороговказів. Всюди уздовж стежки лежали скелети мерців: хто горілиць, хто долілиць, – видовище і справді приголомшливе.

Ми йшли, і незабаром нас оточила біла, наче саван, імла; лише відблиск вогню, що ядуче тхнув скипидаром, здатний був подарувати нам хоч якесь відчуття безпеки. Я широко розплющив очі, нагадуючи собі не перечепитися через кістки, що зненацька траплялися на шляху. Скелетів тут було ще більше: чоловіки й жінки, старі й діти – усі зібрані в неймовірно тісну купу. Їхні порожні зіниці були спрямовані вперед, і навіть стільки років потому я все ще здатен був відчутти зневіру й обурення, що охопили їх перед смертю.

Да Їнци тільки й крутив головою на всі боки, як раптом зойкнув: «Ой-ой!» – і налетів прямісінько на один зі скелетів. Той скелет завалився вперед, стук-тук-тук – і від поштовху упали одразу кілька десятків кістяків, простягнувшись більше ніж на двадцять метрів. Да Їнци не на жарт перелякався, гадаючи, ніби накликав страшну біду, проте угледів дещо дивне попереду колони.

Я поквапом притримав його й запитав, що трапилося. Да Їнци переполохано відповів, що попереду щось є! Я здійняв смолоскип і подивився: виявилось, що попереду знаходився вівтар висотою в людський зріст, з якого виткнувся згорблений скелет із затиснутою в руці пласкою лопаткою. Перед ним був круглий, наче повний місяць, залізний диск; поруч із диском було також чимало пляшок,

заповнених підозрілим порошком. Бей Бучжу сказав, що то був геомант, відповідальний за тлумачення небесних знамень і розвідку місцевості.

Я запитав, чи міг він звідси розгледіти будову лабіринту. Бей Бучжу із жалем знизав плечима і відповів, що це всього лише забобони предків, не більше. Те ж саме і з мистецтвом геомантії, так званим ворожінням на тісті: спочатку вони нагрівали залізний диск, потім виливали на нього замішане тісто, тоді збризкували його різними таємничими ліками, за допомогою лопатки надавали різних форм і в такий спосіб робили висновок про майбутнє щастя або біду. Це нічим не відрізняється від ворожіння шляхом розглядання тріщин на розігрітому черепащачому панцирі або тлумачення форми пташиних нутрощів. Канал «Дискавері» якось відзняв про це спецвипуск.

– Навіть якщо захочемо поворожити, тіста все одно немає, – сказав Бей Бучжу.

Поряд із вітварем знаходилася більша від нього повітка, в якій було розкладено багато паперових сувоїв і книг. Цього разу Бей Бучжу не мав нічого пояснювати, я й сам знав, що це Павільйон літературної глибини – місце, де в давнину зберігалися довідкові матеріали та літературні пам'ятки. Однак усі сувої та книги в повітці не були товстими – здебільшого це були тоненькі томики; на деяких обкладинках були жінки й чоловіки у старовинному одязі, на інших – щось, що неможливо було розрізнити. Я навмання взяв один сувій, розгорнув, щоб прочитати, однак зі своїм знанням давньої писемності геть не міг скласти слова до купи, тільки поспіхом кинув оком, не уявляючи, про що мова.

– Ходімо швидше, не можна ж марнувати на це смолоскипи, – поквапила Чжень Хуань.

Я поклав сувій, вийшов із повітки й довгенько пробирався крізь ліс мерців. Недарма це місце кличуть

Січжиським³ Фенду: дороги розходяться в усі чотири сторони, і вгору, і вниз, аж очі розбігаються, і незабаром люди втрачають орієнтацію в просторі. Бей Бучжу, який ішов попереду і вказував шлях, теж усього лише простував до місця найбільшого скупчення кісток, спираючись на власну інтуїцію. Десь усередині групи Чжень Хуань знов тихенько затигнула «Пекін вітає вас»⁴ своїм незагннено чистим голосом, що видавався особливо виразним тут, за стінами Фенду.

Удалині ми розгледіли розмитий силует якоїсь споруди. Споруда мала плаский дах, а за оповитим темрявою входом знаходилися широкі сходи, що вели вниз. Там мовчазними шеренгами вишикувалися мерці, немов чекаючи, коли повернуться до спокою потойбіччя.

Бей Бучжу чималу годину стояв біля входу і, врешті-решт відважившись, змахом руки звелів нам слідувати за ним. Тільки-но ми зійшли вниз сходами, як помітили, що це місце видавалося знайомим: воно майже не відрізнялося від печерного жертovníка, крізь який ми пробіралися. Однак було значно просторішим від нього: балюстради формували символ восьми триграм дев'яти небесних палаців⁵, скрізь були сходи, що вели то вгору, то вниз; самих тільки входів до звивистих тунелів було більше десятка, і ешафоти з подвійними гільйотинами теж були всюди, куди не глянь. Куди око сягає, не було жодного світильника, все здавалося понурим і безживним, наче склеп. Схоже, серце лабіринту Фенду знаходилося саме тут.

– Ану гляньте-но швидше, здається, тут є дороговказ! – раптом заволав Да Їнци.

Ми підійшли ближче й побачили, що зі стелі звисала емальована металева пластина, так ясно вкрита іржею, що

---

³Мається на увазі одна з дев'яти брам Пекіна – брама Січжи.

⁴Пісня, написана на честь літніх Олімпійських ігор 2008, які проходили в Пекіні.

⁵Дев'ять ділянок, на які стародавні китайські астрологи поділили карту зоряного неба, щоб полегшити спостереження за рухом зірок.

зображення було вкрай нерозбірливим. Піднісши до неї смолоскип, ми заледве змогли розрізнити кілька стрілок, що вказували в різні напрямки. Після кожної стрілки було додано цифру давньоарабською. Ось на цьому я знався, навіть розповідав про це учням на уроках мови й літератури. Всього на табличці було три числа, а саме: 2, 4, 13.

Ці три числа вочевидь вказували на три шляхи. Однак яким варто піти? Бей Бучжу теж був спантеличений, і так і сяк вертів у руках карту скарбів, та все ж не міг розібрати, що до чого.

Тим часом Чжень Хуань раптом вказала в одному з напрямків:

– У мене таке відчуття, ніби там є щось, що кличе мене.

Ми глянули, і після стрілки, що вказувала в обраному нею напрямку, було додано цифру 4.

– У давнину «4» означало «смерть». Як підемо туди, то хіба ж не на вірну смерть? – схвильовано заперечив їй я. Та мене зупинив Бей Бучжу:

– Учителю Чжао, не можна бути таким категоричним. У давнину люди добре знали на математиці, тож не могли так поверхово, спираючись лише на подібність за звучанням, підійти до підбору цифр. Як то кажуть, один цвіт не робить вінка. 13 і 2 – прості числа, що діляться лише на себе й 1, саме такі числа в давнину називали «самотніми». А 4 хоч і має негативну символіку, але по суті є числом складеним, що якраз відповідає шляху гармонії. Тому прохід, що веде до 4, до «смерті», навпаки, з найбільшою вірогідністю є шляхом назвни.

Ми з Да Їнци не стали занадто наполягати на своєму, якщо вже він так висловився. Ми вчотирьох здійняли смолоскипи трохи вище і попрямували туди, куди вказувала стрілка з 4. Прохід цей був напрочуд довгим; окрім того, що на вході був відсутній скелет раба, на стінах ще й була незліченна кількість візерунків і людських облич, усі в одній величезній прямокутній рамці. Більшість із цих облич

усміхалися, повно було й таких, що виконували всілякі дії, тримаючи в руках різноманітні землеробські знаряддя: вочевидь, це був настінний розпис, що зображував життя в давнину і задокументував процес будівництва великого лабіринту Фенду і жертвоприношення, які тут здійснювалися. Якщо б його побачили вчені-гуманітарії, то, напевно, не тямили б себе від радощів. На жаль, всі наші думки були про втечу, тож ми не звертали на нього уваги.

Прохід під номером 4 все кружляв і кружляв, на кожному звороті сполучаючись із численними відгалуженнями. Складність і небезпечність ситуації значно перевищили наші очікування. Ймовірно, ті невірники опинилися в такій самій ситуації та безперервно нарізали кола, із кожним днем усе більше зневірювались і врешті помиралі, перетворюючись на всохлі кістяки. Ми довго йшли за дороговказом і зрештою вийшли до сходів, що вели вниз.

Щоб переконатися в тому, що вони безпечні, ми з Бей Бучжу спустилися на розвідку, залишивши Да Їнцзи та Чжень Хуань нагорі стерегти шлях до відступу, щоб на нас не налетіла раптом купка кульгавих дідуганів, щоб ми опинилися в халепі.

Біля підніжжя сходів знаходилася вузька видовжена платформа, по обидва боки якої були довгі рови, що вели до смолисто-чорних печер; тут гуляв злий вітер, майже як біля жертovníка, крізь який ми протиснулися раніше.

У смоляному рові справа від платформи тихо лежала велетенська чорна тінь: тіло її було товсте і довге, щільно притиснуте до платформи, і нагадувало великого дракона, що саме висунув голову з печери. У Бей Бучжу аж очі загорілися:

– Я все гадав, чому цей прохід здається таким знайомим, а це, виявляється, пута драконів зі скинутої шкіри для зв'язування небожителів! Я навіть уявити не міг, що є й

такий шлях крізь лабіринт Фенду; ми, так би мовити, бачимо світло в кінці тунелю!

Я запитав його, що таке «пута драконів зі скинутої шкіри для зв'язування небожителів», і Бей Бучжу пояснив, що, згідно зі стародавніми записами, з того часу, як Нечжа підкорив лихого дракона, який тримав у страху весь Пекін, дракон продовжував усім своїм еством опиратися цьому, однак на поверхні землі він був не в змозі протистояти магичній зброї Нечжа, перетвореній на чотири кільця, тож міг лише обмірковувати план своїх дій під землею. Він безперестанку скидав лускату шкіру, кожен шматок якої обертався на малого дракона, що проточував хід у землі під Пекіном. За кілька десятків років раптом виявилось, що ті дракони проточили понад десяток підземних печер, які перепліталися між собою; проточені ними за допомогою сил юдолі скорботи і краю темряви підземні ходи простягнулися під усім Пекіном і немов би оповили Нечжа більш ніж десятком мотузок для стримування небожителів, зв'язавши його по руках і ногах.

Звісно ж, це просто легенда. Але всі ці проходи споруджені під землею і з'єднані між собою, іти ними – спосіб урятуватися.

Ми пройшли далі й побачили, що дракон, який лежав на дні рову, насправді був вервечкою вагонів з кількома зяючими вибоїнами збоку. Порожнисте тіло «дракона» було вщерть заповнене рештками померлих, неначе лютий змії досхочу наївся людського м'яса: не знаю, символізувало це жертву лихому дракону чи ні.

Насупивши брови, я розмірковував: виявляється, саме в цьому і полягала справжня таємниця Печери залізного змія, і як подумати про це, то печера, до якої ми проникли на самому початку, теж була одним із пут драконів зі скинутої шкіри для зв'язування небожителів, бракувало ж бо всього лише шматка драконової шкіри. А якщо ще й пов'язати це з горою Ваньшоу та озером Куньмін, що символізують юдоль

скорботи і край темряви, то всі ознаки яскраво свідчать про те, що правителі п'ятикільцевого і дев'ятибрамного міста восьмирукого Нечжа колись, схоже, відвернулися від Нечжа – божества, в яке вірили раніше, і натомість почали вклонятися лихому драконові. Хто знає, може, це стало причиною, через яку Стародавній Пекін провалився під землю...

Смолоскипи тоді вже майже згасли, ми з Бей Бучжу пішли назад до сходів і саме збиралися гукнути іншим, щоб спускалися, як раптом згори пролунав крик Да Їнци: «Обережно!» Тоді все залило яскраве світло: певно, він кинув світлову гранату. Ми з Бей Бучжу були сильно збентежені й, перестрибуючи кілька сходинок за раз, побігли вгору, однак виявили, що навколо не було зовсім нічого незвичайного, а Чжень Хуань і Да Їнци стояли там, де були, не зрушивши з місця навіть на крок.

– Збіса ти марнуєш світлові гранати, як нічого не сталося?! – розгнівано дорікнув я.

Однак Да Їнци не відповів, лише тицьнув пальцем удалину. Я поглянув у той бік і побачив неподалік ешафот із гільйотиною, що мала два схрещені ножі. На ешафоті ж горілиць розтягнувся скелет. Цей скелет був несхожий на ті, що ми вже звикли бачити: хоч він уже й перетворився на кістяк, однак одяг і прикраси на ньому ще не згнили начисто, зуби й волосся ще були на місці; він, вочевидь, помер десь протягом останніх кількох років.

Цей скелет лежав у проході, голова окремо від тіла, усе ще стискаючи у правій руці стародавню шпильку, неначе хотів дотягтися до маленької щілини в ешафоті. Безсумнівно, цією шпилькою померлий запустив механізм гільйотини, обезголовивши себе. Але чому він це зробив? Невже по той бік гільйотини є щось, що змусило його вчинити так?

*Волохова Вікторія Володимирівна,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна*

*Ма Боюн 马伯庸 (нар.1980).
Фрагмент роману «В пошуках давньої столиці»*

入鄴堵身陷迷阵 **Загублені у Фенду**

Раптово в мене виникли сумніви, чи не бреше мені цей хлопець? Можливо, він був одержимий ідеєю відправитися углиб Стародавнього Пекіну на пошуки могили Нечжа, тому він навмисно сказав нам це, щоб налякати та змусити піти разом з ним. Я поважаю Бея, але одночасно сумніваюсь у його ідей. Хоча з іншого боку ми все одно сидимо тут і чекаємо на смерть, то краще вже замовкнути і не сперечатися, ніж вчиняти бійку на пустому місці...

Ми спустилися з вершини гори та розбудили наших супутниць. Бей вже в котрий раз почав розповідати свою теорію. Да Їнзі мала гострий розум, тому слухала все, що він казав. Чжень Хуань лише подивилася на нього з недовірою, а потім перевела погляд на мене. Я мовчазно кивнув, і вона погодилась зі мною.

Зібравшись із силами та спакувавши речі (насправді, не було що й пакувати, адже майже весь провіант ми загубили), наша мандрівна четвірка вирушила в дорогу. Спочатку ми знайшли кілька товстих соснових гілок і, намагаючись видобути трохи світла, запалили їх. Змайструвавши факел, ми неквапливо пішли уривчастою стежкою вздовж гори. Цю дорогу, вірогідно, ще в давнину збудували предки. По обидва боки були встановлені поручні, які вже майже повністю

заіржавіли. Раніше вони могли слугувати дорожніми вказівниками. Уздовж шляху лежали людські скелети, від їх виду стигла кров.

Коли ми пройшли певну відстань, нас огорнув похмурий, схожий на серпанок, туман. Лише полум'я від факелу з їдким запахом соснової смоли давало нам відчуття безпеки. Я широко розплющив очі, нагадуючи собі, що в жодному разі не мав наступити на людські рештки, які траплялися на шляху. Кількість кісток ставала все щільнішою: чоловіки, жінки, діти тіснилися поруч один з одним. Їхні порожні зиниці були спрямовані вперед, та навіть через стільки років я й досі міг побачити в них передсмертну приреченість та гнів.

Да Їнзі зосереджено дивилася по різні боки, та раптово зойкнула від страху. Вона перечепилася через один зі скелетів. Кістки з тріском покотилися в різні боки, та зіштовхнулися з десятками інших людських залишків, що лежали поруч, у радіусі двадцяти метрів. Да Їнзі здригнулася від переляку: вона боялася, що спричинила якусь катастрофу, почала озиратись навкруги та помітила якийсь підозрілий предмет, що виднівся в купі кісток вдалині.

Я швидко допоміг їй піднятися на ноги та запитав, що трапилося. Да Їнзі перелякано відповіла, що там щось є! Я підняв факел догори та побачив попереду вівтар заввишки з людину. Горбатий скелет розтягнувся біля входу, в руках він тримав маленьку лопатку, перед його лицем лежала кругла залізна пательня. Поруч з нею було розкидано багато пляшечок з підозрілим порошком усередині. Бей розповів, що це геомант – людина, яка в давнину вивчала небесні явища та місцевість.

Я запитав, чи зможемо ми так побачити місцевість лабіринту? Бей із сумом знизав плечима, відповівши, що це лише забобони древніх. Ця техніка геомантів також називалася «гадання на локшині». Спочатку вони нагрівали залізну пательню, потім наливали в неї заздалегідь приготоване тісто, кропили його різноманітними секретними зіллями, а потім,

використовуючи лопатку, надавали тісту різні форми. Таким чином віщунки пророкували хороші та погані події. Ця техніка дуже схожа на спостереження за візерунками на панцирах черепах, або на ворожіння за формою внутрішніх органів птахів. Канал Discovery присвятив цій темі цілий випуск.

«Навіть якщо в нас виникне бажання поворожити, ми не маємо тіста», – сказав Бей.

Поруч з вівтарем був трохи більший за розміром павільйон, у якому зберігалося багато паперових сувоїв. Цього разу в поясненнях Бея не було необхідності, я й сам знав, що це був Павільйон літературної глибини – місце, де зберігалися давні історичні документи. Однак тутешні сувої не були товстими, більшість з них були тоненькими, на обкладинках деяких з них були намальовані чоловіки та жінки в традиційному вбранні. Деякі малюнки стерлися часом, і я не міг їх ідентифікувати. Я взяв у руки один з сувоїв та розгорнув його, щоб краще роздивитися. На жаль, з моїм рівнем знання старовинної прози, я зовсім не зрозумів його зміст. Лише пробіг очима по рядках, та їх сенс залишився для мене загадкою.

«Ми маємо йти, не можна марно витратити тут наш вогонь», – переконувала нас Чжень Хуань.

Я відклав сувій, вийшов з павільйону та довго блукав серед чисельних людських залишків. Це місце гідне називатися Західною стіною Фенду. Дороги тут простягаються в усі сторони, здіймаються догори та опускаються вниз так, що очі розбігаються, і ти швидко втрачаєш відчуття напрямку. Бей повністю поклався на свою інтуїцію та крокував попереду, нашттовхуючись на тисячі нових кісток. Чжень тихенько заспівала пісню «Пекін вітає тебе», її голос був чистим та неземним, і звучав якимось по-особливому в цій загадковій місцевості.

Десь удалині я побачив нечіткий контур будівлі. Це була споруда з пласким дахом та похмурих ганком. Біля входу простягалися широкі сходи, що вели вниз. Нерухомі та

мовчазні скелети вишикувалися в ряд уздовж сходів, наче очікуючи на повернення спокою з того світу.

Бей не збирався довго стояти під дверима, тож, махнувши рукою, закликав нас слідувати за ним. Коли ми спустилися вниз по сходах і потрапили усередину, зрозуміли, що це місце було нам знайоме. Воно нагадувало вівтар, який ми проходили раніше. Однак тут було набагато просторіше, внутрішні стінки приміщення вимальовували вісім триграм багуа, з усіх боків були сходи, що вели вгору та вниз. Більше десяти звивистих входів вели в різні боки, повсюди було розставлено приладдя для страти. В середині приміщення панувала темрява, атмосфера була гнітючою, як у склепі. Здавалося, що ми потрапили в саме серце лабіринту Фенду.

«Погляньте сюди, тут є вказівник!», – раптово закричала Да Їнзі. Ми підійшли та побачили, що в тому місці зі стелі висала залізна табличка блакитного кольору. Через плями іржі на табличці зображення було зовсім нечітким. Світло від факелів допомогло нам розпізнати декілька стрілок, що вказували на різні напрямки. Вкінці кожної стрілки була написана цифра давньоарабською мовою. Я впізнав ці числа, адже розповідав про них своїм учням на уроці з китайської мови. На табличці було зображено цифри: 2, 4, 13.

Ці цифри, очевидно, вказували на три шляхи. Проте який з них правильний? Бей був спантеличений. Він тримав у руках мапу, та, перегортаючи її в різні боки, намагався зрозуміти, яку дорогу обрати.

У цей момент, Чжень Хуань раптово вказала рукою в одну зі сторін: «У мене таке відчуття, наче щось кличе мене сюди». В кінці стрілки, що вказувала в обраному нею напрямку, була четвірка.

«Слово «чотири» співзвучне зі словом «смерть». Хіба це не символ глухого кута?», – сказав я, відхилиючи її вибір. Бей перервав мене: «Вчителю Чжао, не варто бути таким догматичним. Наші пращури чудово розумілися на математиці, вони не використовували омофони на такому

поверхневому рівні. Як кажуть в народі: «Інь не зрощує – ян не народжує, коли вони поодиноці» . 13 і 2 – це прості числа, які можуть ділитися лише самі на себе чи на 1, в давнину їх називали «числа-сироти». А цифра 4, хоча і символізує невдачу, за сутністю своєю є складним числом, а це шлях гармонії. Тому четверта дорога, швидше за все, і приведе нас до пункту призначення.

Коли Бей закінчив говорити, ми з Да Їнзі не стали його переконувати. Піднявши факели догори, ми пішли туди, куди вказувала стрілка під номером «4». Цей шлях був дуже довгим, окрім чисельної кількості скелетів на землі, на стінах тунелю були намальовані людські обличчя в широких рамках. На більшості з них сяяла посмішка. Кожна людина тримала в руках якесь приладдя – мабуть, це був давній наскальний розпис, який фіксував процес будівництва Фенду, або сцени жертвопринесення. Якщо б якийсь вчений побачив це місце, він був би в захваті, та ми, на жаль, лише хотіли врятувати своє життя, і не виявляли жодного інтересу до цих малюнків.

На шляху ми зустріли багато поворотів і розвилок. Ситуація ставала все більш небезпечною та напруженою. Ці раби ймовірно також без кінця блукали серед поворотів, а їх відчай посилювався з кожним днем, доки вони не помирили, перетворюючись на скелети. Ми довго слідували за вказівниками, аж поки не дійшли до сходів, що вели вниз.

Задля безпеки ми з Беєм зішли вниз сходами, щоб дослідити нову місцевість, а Да Їнзі і Чжень Хуань залишилися нагорі охороняти дорогу. Якщо б на нас тоді раптово вискочили неочікувані гості, це була б халепа.

Коли ми спустилися по сходах, то побачили довгу та вузьку платформу, по обидва боки якої були загадкові канали, що вели в темну печеру. Тут віяло могильним повітрям, схожим на те, що ми відчували раніше всередині вівтаря.

У темній довгій каналі з правого боку платформи тихо лежала велика чорна тінь. Ця довга та товста фігура тулилася до платформи та була схожа на дракона, що висунув свою

голову з печери. Бей протер очі: «Цей тунель виглядає таким знайомим. Здається мені, що це божественний замок дракона. Не очікував, що цей шлях у лабіринті дійсно існує. Можна сміливо сказати, що ми знайшли світло у кінці тунелю.

Я запитав його, що значить «божественний замок дракона», Бей пояснив, що стародавні записи розповідають: коли Нечжа взяв під контроль лютого дракона, який правив Пекіном, той всіляко протривав цьому. Проте на Землі він не міг протидіяти магичній зброї Нечжа, тому втілював свої підступні плани, знаходячись під землею. Він почав безперервно скидати свою драконячу луску. Кожна часточка луски перетворювалася на маленького дракона, який починав бурити землю під Пекіном. За десятиліття ці маленькі дракони прорили дюжину звивистих підземних печер, що перепліталися між собою. За допомогою моря Скорботи Ючжоу вони прорили тунелі у різних місцях під Пекіном, подібно до того, якби руки та ноги Нечжа зв'язали дюжиною божественних мотузок.

Звісно, це лише легенда. Проте ці печери побудовані під землею та поєднані одна з одною: якщо будемо петляти ними, точно не знайдемо вихід.

Підійшови поближче, ми побачили, що зла міфічна істота, яку нам малювала уява – це лише вагонетка з декількома отворами по боках. «Дракон» був пустотілим, усередині його заповнювали людські кістки. Це виглядало так, наче він з'їв десятки жертв, залишивши від них лише скелети. Можливо, це було якесь ритуальне жертвопринесення.

Я насупив брови та подумав, що, ймовірно, це була справжня загадка печери Залізної Змії. Печера, в яку ми спустились, була божественним замком дракона, проте самого дракона в ній не виявилось. За легендою, правителі міста восьмирукого Нечжа відреклися від своєї віри в святого драконоборця та почали служити лютому дракону. Можливо, це стало причиною того, що стародавнє місто Пекін занурилося під землю. До речі, деякі люди вбачають зв'язок

між озером Куньмін, біля гори Довголіття, та морем Скорботи Ючжоу, намагаючись довести таким чином існування останнього.

Наш факел майже догорів, а ми з Беєм ще мали повернутися до сходів, щоб покликати наших супутниць. Раптом ми почули крик нагорі, Да Їнзі вигукнула: «Обережно!», і потім ми побачили яскраве світло: ймовірно, вони кинули світлозвукову гранату. Ми з Беєм були приголомшені та побігли до дівчат так швидко, як тільки могли. Піднявшись нагору, ми не виявили нічого підозрілого. Чжень Хуань і Да Їнзі стояли непорушно.

«Чому ви використали світлову гранату без причини?», – незадоволено запитав я.

Да Їнзі без вибачень вказала рукою на щось вдалині. Я взяв факел та пішов подивитись поближче. Там, куди вказала рукою Да Їнзі, знаходилась чергова гільйотина, та два ножі в ній схрестили свої леза. Під гільйотиною розтягнувся скелет. Він був не схожий на тих, що ми бачили раніше. Хоча його тіло вже перетворилося на кістки, одяг на ньому був цілим, волосся та зуби також були на місці. Очевидно, він помер декілька років тому.

Цей скелет лежав посеред дороги, його голова та тіло були відокремлені, в правій руці він стискав карту. Виглядало так, наче він тягнувся до маленького надлюму в гільйотині. Не було сумнівів, що для того, щоб привести ножі в рух та стратити себе, небіжчик використав карту. Але навіщо він так вчинив? Невже він мав привести гільйотину в рух, зробивши щось з іншої сторони турнікета?

汪曾祺 职业

文林街一年四季，从早到晚，有各种吆喝叫卖的声音。街上的居民铺户、大人小孩、大学生、中学生、小学生、小教堂的牧师，和这些叫卖的人自己，都听得很熟了。

“有旧衣烂衫找来卖！”

我一辈子也没有听见过这么脆的嗓子，就像一个牙口极好的人咬着一个脆萝卜似的。这是一个中年的女人，专收旧衣烂衫。她这一声真能喝得千门万户开，声音很高，拉得很长，一口气。她把“有”字切成了“一一一尤”，破空而来，传得很远（她的声音能传半条街）。“旧衣烂衫”稍稍延长，“卖”字有余不尽：

“一一一尤旧衣烂衫……找来卖……”

“有人买贵州遵义板桥的化风丹？……”

我从此人的吆喝中知道了一个一般地理书上所不载的地名：板桥，而且永远也忘不了，因为我每天要听好几次。板桥大概是一个镇吧，想来还不小。不过它之出名可能就因为出一种叫化风丹的东西。化风丹大概是一种药吧？这药是治什么病的？我无端地觉得这大概是治小儿惊风的。昆明这地方一年能销多少化风丹？我好像只看见这人走来走去，吆喝着，没有见有人买过他的化风丹。当然会有人买的，否则他吆喝干什么。这位贵州老乡，你想必是板桥的人了，你为什么总在昆明呆着呢？你有时也回老家看看么？

黄昏以后，直至夜深，就有一个极其低沉苍老的声音，很悲凉地喊着：

“壁虱药！蛇蚤药！”

壁虱即臭虫。昆明的跳蚤也是真多。他这时候出来吆卖是有道理的。白天大家都忙着，不到快挨咬，或已经挨咬的时候，想不起买壁虱药、虻蚤药。

有时有苗族的少女卖杨梅、卖玉麦粑粑。

“卖杨梅——！”

“玉麦粑粑——！”

她们都是苗家打扮，戴一个绣花小帽子，头发梳得光光的，衣服干干净净的，都长得很秀气。她们卖的杨梅很大，颜色红得发黑，叫做“火炭梅”，放在竹篮里，下面衬着新鲜的绿叶。玉麦粑粑是嫩玉米磨制成的粑粑（昆明人叫玉米为包谷，苗人叫玉麦），下一点盐，蒸熟（蒸出后粑粑上还明显地保留着拍制时的手指印痕），包在玉米的嫩皮里，味道清香清香的。这些苗族女孩子把山里的夏天和初秋带到了昆明的街头了。

.....

在这些耳熟的叫卖声中，还有一种，是：

“椒盐饼子西洋糕！”

椒盐饼子，名副其实：发面饼，里面和了一点椒盐，一边稍厚，一边稍薄，形状像一把老式的木梳，是在铛上烙出来的，有一点油性，颜色黄黄的。西洋糕即发糕，米面蒸成，状如莲蓬，大小亦如之，有一点淡淡的甜味。放的是糖精，不是糖。这东西和“西洋”可以说是毫无瓜葛，不知道何以命名曰“西洋糕”。这两种食品都不怎么诱人。淡而无味，虚泡不实。买椒盐饼子的多半是老头，他们穿着土布衣裳，喝着大叶清茶，抽金堂叶子烟，泛览周王传，流观山海图，一边嚼着这种古式的点心，自得其乐。西洋糕则多是老太太叫住，买给她的小孙子吃。这玩意好消化，不伤人，下肚没

多少东西。当然也有其他的人买了充饥，比如拉车的，赶马的马锅头①，在茶馆里打扬琴说书的瞎子……

卖椒盐饼子西洋糕的是一个孩子。他斜挎着一个腰圆形的扁浅木盆，饼子和糕分别放在木盆两侧，上面盖一层白布，白布上放一饼一糕作为幌子，从早到晚，穿街过巷，吆喝着：

“椒盐饼子西洋糕！”

这孩子也就是十一二岁，如果上学，该是小学五六年级。但是他没有上过学。

我从侧面约略知道这孩子的身世。非常简单。他是个孤儿，父亲死得早。母亲给人家洗衣服。他还有个外婆，在大西门外摆一个茶摊卖茶，卖葵花子，他外婆还会给人刮痧、放血、拔罐子，这也能得一点钱。他长大了，得自己挣饭吃。母亲托人求了糕点铺的杨老板，他就做了糕点铺的小伙计。晚上发面，天一亮就起来烧火，帮师傅蒸糕、打饼，白天挎着木盆去卖。

“椒盐饼子西洋糕！”

这孩子是个小大人！他非常尽职，毫不贪玩。遇有唱花灯的、耍猴的、耍木脑壳戏的，他从不挤进人群去看，只是找一个有荫凉、引人注意的地方站着，高声吆喝：

“椒盐饼子西洋糕！”

每天下午，在华山西路、逼死坡前要过龙云的马。这些马每天由马夫牵到郊外去遛，放了青，饮了水，再牵回来。他每天都是这时经过逼死坡（据说这是明永脰帝被逼死的地方），他很爱看这些马。黑马、青马、枣红马。有一匹白马，真是一条龙，高腿狭面，长腰秀颈，雪白雪白。它总不好好走路。马夫拽着它的嚼子，它总是驷驷马袅马袅的。钉了蹄

铁的马蹄踏在石板上，郭答郭答。他站在路边看不厌，但是他没有忘记吆喝：

“椒盐饼子西洋糕！”

饼子和糕卖给谁呢？卖给这些马吗？

他吆喝得很好听，有腔有调。若是谱出来，就是：

椒盐饼子西洋糕

放了学的孩子（他们背着书包），也觉得他吆喝得好听，爱学他。但是他们把字眼改了，变成了：

捏着鼻子——吹洋号

昆明人读“饼”字不走鼻音，“饼子”和“鼻子”很相近。他在前面吆喝，孩子们在他身后摹仿：

“捏着鼻子吹洋号！”

这又不含什么恶意，他并不发急生气，爱学就学吧。这些上学的孩子比卖糕饼的孩子要小两三岁，他们大都吃过他的椒盐饼子西洋糕。他们长大了，还会想起这个“捏着鼻子吹洋号”，俨然这就是卖糕饼的小大人的名字。

这一天，上午十一点钟光景，我在一条巷子里看见他在前面走。这是一条很长的、僻静的巷子。穿过这条巷子，便是城墙，往左一拐，不远就是大西门了。我知道今天是他外婆的生日，他是上外婆家吃饭去的（外婆大概炖了肉）。他妈已经先去了。他跟杨老板请了几个小时的假，把卖剩的糕饼交回到柜上，才去。虽然只是背影，但看得出他新剃了头（这孩子长得不难看，大眼睛，样子挺聪明），换了一身干净衣裳。我第一次看到这孩子没有挎着浅盆，散着手走着，觉得很新鲜。他高高兴兴，大摇大摆地走着。忽然回过头来看看。他看到巷子里没有人（他没有看见我，我去看一个

朋友，正在倚门站着），忽然大声地、清清楚楚地吆喝了一声：

“捏着鼻子吹洋号！……”

（这是三十多年前在昆明写过的一篇旧作，原稿已失去。前年和去年都改写过，这一次是第三次重写了。一九八二年六月二十九日记）

① 马锅头是马帮的赶马人。不知道为什么叫马锅头。

Ван Цзенці 汪曾祺 (1920-1997)

职业

Ремесло

Цілісінький рік вулиця Венлінь зі світанку до пізнього вечора повниться гомоном торговців, що на всі лади заманюють покупців, розхвалюючи власні товари. На цій вулиці є всі: прості мешканці та крамарі, дорослі та діти, студенти та школярі різного віку, пастор місцевої каплички і навіть ті самі галасуючі зазивали, які всі не з чуток знайомі один з одним.

«Шукаю старий одяг на продаж!»

Я ще ніколи за своє життя не чув настільки дзвінкого голосу: ніби хтось своїми міцними зубами кусає хрумку соковиту редьку. Це голосила жіночка середніх років, котра й займалася збором старого одягу. Цей її оклик ніби дійсно може відкрити своїм звучанням тисячі дверей та увійти в усі домівки. Голос цей настільки високий, що вмить розповсюджується навкруги. Промовляючи перше слово, вона ніби наспівувала його, поділяючи на склади, котрі з подихом вітру стрімко розносилися у всіх напрямках. Складається враження, що її голос може охопити своїм звучанням піввулиці. Слова «старий одяг» з її вуст лунали трохи протяжно, а останнє промовлене «на продаж» взагалі здавалося нескінченно довгим:

«Шуу-кааа-й-уу старий одяг.... нааааа
продааааааааж.....»

«Кому “пілюлі Хуафен” з Баньцяо в Цзуньї, провінції
Гуйчжоу? ... »

З викриків цієї людини я дізнався про Баньцяо –
місцину, котру не знайдеш у звичайному підручнику з
географії. Більше того, якби я навіть і хотів, ніколи не зміг
би викинути цю назву з голови, оскільки кожного дня чув її
по декілька разів.

Напевно, Баньцяо – це якесь містечко, до того ж не
маленьке. Проте відоме воно, можливо, саме через те, що
носить назву «пілюлі Хуафен». Ймовірно, «Пілюлі Хуафен»
– це якісь ліки. Але для лікування якої хвороби вони
призначені? Я чомусь безпричинно вважаю, що
застосовуються вони для лікування дитячих конвульсій.
Цікаво, скільки таких «пілюль Хуафен» можна продати в
Куньміні за рік? Таке відчуття, ніби цей чоловік тільки й
робить, що ходить туди сюди, вигукуючи свої заклики, так і
не продавши нікому жодної зі своїх «пілюль Хуафен» .
Звичайно, хтось у нього купує, інакше навіщо ж йому так
голосити?

– Хлопцю з Гуйчжоу, ти ж, напевно, з містечка Баньцяо,
то чого ж ти постійно байдикуєш в Куньміні? Чи відвідуєш
ти рідні місця хоч час від часу?

З настанням сутінок аж до глибокої ночі можна чути
глухий голос старого, що гірко вигукує:

«Ліки від клопів! Ліки від бліх!»

Клопи маються на увазі саме постільні. А в Куньміні
дійсно досить багато бліх. Є сенс у тому, що він виходить
торгувати саме в цей час. Упродовж дня всі дуже зайняті: так
поспішають, що й не вкусиш, а кого вже вкусили, той навіть
не замислюється про ліки від клопів і бліх.

Інколи молодіці з народності Мяо торгують плодами
восковниці або продають кукурудзяні оладки.

«Продаю восковниці...!»

«Кукурудзяні оладки...!»

Кожна з них одягнута в національний одяг Мяо, на голові маленька розшита шапочка, волосся гладко зачесане, одяг чистенький, виглядають неймовірно чарівно. Вони продають великі плоди восковниці, від темно-червоного до чорного кольору, що ще зветься «палаюче вугілля дикої сливи». Лежать вони в бамбукових кошиках, устелених свіжим зеленим листям. Кукурудзяні оладки готуються з подрібнених зелених зерен кукурудзи (цікаво, що жителі Куньміну та люди з народності Мяо називають її «яшмова пшениця»). Далі додають трохи солі й готують їх на пару (після приготування на пару на оладках ще залишаються чітко помітні відбитки пальців того, хто готував їх). Потім загортають у ніжне листя кукурудзи, що має неповторний смак та духмяний аромат. Ці дівчата з народності Мяо неначе власноруч принесли літо та ранню осінь з гір просто на вулиці Куньміну.

.....

Серед цих, вже ставших звичними для слуху вигуків, є ще один:

«Коржики з пряною сіллю, тістечка на західний манер!»

Коржики з пряною сіллю носять таку назву не просто так: це коржі з дріжджового тіста з невеликою кількістю солі з перцем усередині; одна сторона товстіша, інша – тонкіша, зовні вони схожі на старомодний гребінець. Смажаться на пательні, трохи маслянисті, мають золотисто-жовтий колір. Тістечка на західний манер – це приготовані на пару кульки з рисової муки, котрі в готовому вигляді зовні стають схожими на насінники лотосу, майже такого ж розміру, з ледь помітним солодким присмаком. У середину прийнято класти сахарин, а не цукор. Ці тістечка не мають нічого спільного із «західним», тому я й гадки не маю, чому їх називають таким чином. Обидві ці страви не вирізняються зовнішньою привабливістю. Прісні та не смачні, ніби м'яка

порожня бульбашка. Більшість з тих, хто купує коржики з пряною сіллю, – це літні люди. Вони вдягаються в домотканий одяг, п'ють крупнолистовий зелений чай, палять цигарки з листового тютюну з повіту Цзінтан, переглядають біографію Чжоуського правителя, роздивляються карти гір та морів, жуючи при цьому ці стародавні ласощі, з насолодою проводячи так свій час. У такому випадку, тістечка на західний манер замовляють, імовірно, старі пані, щоб купити своїм малим дітям та онукам. Така їжа легко засвоюється, не завдає шкоди здоров'ю, та її достатньо, навіть якщо з'їсти зовсім небагато. Звісно, їх купують й інші бажаючі втамувати голод, наприклад, рикші¹, ватажки караванів, що ляскають коней батогами, або ж сліпі бродячі оповідачі, що грають на янціні в чайних...

Продавець коржиків з пряною сіллю та тістечок на західний манер – це звичайний хлопчисько. Він носить з собою неглибокий дерев'яний лоток овальної форми. Коржики розкладені по різних сторонах лотка, зверху накриті білим полотном, на якому лежить один коржик та одне тістечко, так, ніби це своєрідна наочна реклама його товару. З самого ранку й до вечора він блукає закутками та провулками, закликаючи покупців своїми вигуками:

«Коржики з пряною сіллю, тістечка на західний манер!»

Так подивитися, то цей хлопчик виглядає років на 11-12 та має ходити вже до п'ятого чи шостого класу. Проте він ніколи не відвідував школи.

З боку стороннього спостерігача, я певною мірою знаю життєві обставини цього хлопчика. Все досить просто. Він сирота, батько його пішов з життя дуже рано, а мати переодяг для чужих людей. Також у нього є бабуся, котра має придорожню чайну лавку за межами воріт Дасі, аби торгувати там чаєм та насінням соняшника. Відомо, що його бабуся, окрім усього, вміє робити людям масаж гуаша,

кровопускання, ставити банки, що, в свою чергу, також допомагає заробити гроші. Коли хлопчик подорослішає, матиме сам заробляти собі на життя. Тож матінка попросила господаря Яна з кондитерської лавки взяти хлопчика до себе підручним. Звечора він готує тісто, з першими променями сонця встає, розводять вогонь, допомагає господарю готувати тістечка на пару, смажити коржики, а вдень, повісивши на себе дерев'яний лоток, вирушає продавати приготоване.

«Коржики з пряною сіллю, тістечка на західний манер!»

Цей хлопчик поводитьсь зовсім як дорослий! Він надзвичайно сумлінний та ані трохи не грайливий. Коли б не співалися «Кольорові ліхтарики», чи виступали дресировані мавпи, розігрувалися п'єси з дерев'яними головами, цей хлопчик ніколи не протискувався крізь натовп, аби поближче роздивитися вистави. Натомість він завжди шукав прохолодне, але помітне усім місце, і, ставши там зі своїм лотком, голосно закликав покупців:

«Коржики з пряною сіллю, тістечка на західний манер!»

Кожного дня після обіду, проходячи західною дорогою Хуашань, перед схилом Біси він зустрічає на своєму шляху численний табун коней. Щодня конюх виводить їх на окраїни, випускає вільно пастися, напуває водою та приводить до конюшні. Хлопчик, день за днем проходячи повз схил Біси (кажуть, що саме в цьому місці останній імператор династії Мін на ім'я Чжу Юлан зустрів свою раптову смерть), із захопленням спостерігає за табуном. Чорні коні, гніді коні, вороні з синюватим відливом... Серед них також є один білий, просто-таки справжній дракон, з довгими ногами та вузькою мордою, струнким тілом та гнучкою шиєю сніжно-білого кольору. Проте кінь цей досить норавливий, ніколи слухняно ні за ким не слідує. Коли б конюх не тягнув його за вуздечку, цей казковий кінь

щоразу вставав би на диби. Його підковані копита, відбиваючи дріб по кам'янистій дорозі, відлунюються від зовнішніх стін міста. А хлопчик стоїть на узбіччі дороги не в змозі надивитися на це видовище, не забуваючи вигукувати при цьому:

«Коржики з пряною сіллю, тістечка на західний манер!»

Кому він там продає свої коржики та тістечка? Може, коням, котрі там пасуться?

Кричав він дуже милозвучно, чітко та з інтонацією. Звучало так, ніби покладені на ноти слова сплелися в мелодію:

«Коржики з пряною сіллю, тістечка на західний манер!»

Діти, повертаючись після навчання (на спинах у них були ранці), також відмітили мелодичні виклики хлопчика й спробували наслідувати йому. Проте вони змінили його вигуки, вигукуючи так:

«Затиснувши носа – ніби граєш на трубі!»

Адже, жителі Куньміну промовляють слова «bǐng» (коржик) та «bí» (ніс) дуже схоже. Тому хлопчик кричав, ідучи попереду, а діти, стоячи позаду, вторили йому:

«Затиснувши носа – ніби граєш на трубі!»

Оскільки вони кричали так не зі зла, то хлопчик анітрохи не сердився: якщо хочуть повторювати за ним, то нехай собі повторюють. Ця група школярів на 2-3 роки старша малого торговця-кондитера, і переважна більшість з них вже куштували його коржики та тістечка. Навіть подорослішавши, ці діти можуть так і думати, що цього передчасно змужнілого малого кондитера так і звати – «Затиснувши носа – ніби граєш на трубі».

У цей день, приблизно об одинадцятій ранку, я помітив його в одному з провулків, коли він ішов попереду мене. Це була досить довга та безлюдна вуличка. Перетнувши її, одразу упираєшся в кріпосні стіни міста, а

якщо звернути наліво, то дуже скоро можна досягти воріт Дасі. Сьогоднішній день особливий, адже відомо, що в бабусі хлопчика день народження. Малий кондитер, напевно, прямує у дім своєї бабусі, котра стушкувала м'ясо на свято. Його мати вже направилася туди перша. Підліток попросив у господаря Яна перерву на декілька годин та полишив у лавці ще нерозпродані товари. Хоча я і бачив його лише зі спини, проте помітив, що він нещодавно поголив голову (варто сказати, хлопчик виріс далеко не потворним, з великими очима, та досить кмітливим на вигляд), та перевдягнувся в чистий одяг. Це було вперше, коли я побачив цього парубійка без його одвічного дерев'яного лотка, який він постійно носив із собою. Видовище це біло досить чудернацьким. Він ішов, виглядаючи чванькувато та радісно. І тут несподівано озирнувся. Помітивши, що в провулку немає ані душі (мене він також не побачив, бо я підійшов до друга, котрий стояв притулившись до воріт), він зненацька голосно та чітко вигукнув:

«Затиснувши носа – ніби граєш на трубі»

(Ця робота написана в Куньміні більше 30 років тому. Оригінальний рукопис автора уже загублено. Позаминулого і минулого року цей твір уже переписувався, тож це вже третій варіант тексту. Щоденник 29 червня 1982 р.)

¹ Ватажки караванів – це погоничі кінних караванів, котрі ляскають коней. Не маю жодних ідей, чому вони називаються саме так (примітка автора).

*Петровська Анастасія Олександрівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

Ван Цзенці 汪曾祺 (1920-1997)

职业

Заняття

На вулиці Веньлінь цілий рік зранку до вечора лунають різноманітні крики торговців. Жителі вулиці зі своїми крамничками, дорослі та діти, студенти університетів, школярі, учні молодшої школи, священники з каплиці та власне люди, що закликають покупців, – усе це звучало дуже знайомо.

«Маєте старий зношений одяг – приходьте продавати»

Жодного разу за своє життя я не чув такого дзвінкого голосу. Це була жінка середніх років, яка займалася збором старого зношеного одягу. Цим голосом вона легко могла докричатися до всієї околиці: він був високим, протяжним, а фраза вимовлялася на одному диханні. Її «маєте» перетворювалося на «маааааааааа-єте», воно лунало, як грім серед ясного неба, і розносилося далеко-далеко (її голос було чути на піввулиці). Слова «старий зношений одяг» трохи розтягувалися, а «продавати» лунало цілу вічність:

«Маааааааааа-єте старий зношений одяг – приходьте прооо-давааааааааа-ти»

«Є охочі придбати пігулки «Хуафен» із Баньцяо у міському окрузі Цзуны в провінції Гуйчжоу?...»

З криків цієї людини я дізнався топонім, який не знайдеш у звичайній книжці з географії: Баньцяо, який до того ж я ніколи вже не зможу забути, бо кожного дня чув

його по декілька разів. Баньцяю, певно, має бути якимось поселенням і, мабуть, немаленьким. Однак прославилося воно, ймовірно, завдяки тому, що там роблять пігулки «Хуафен». Ці пігулки «Хуафен», певно, різновид якихось ліків? Які ж хвороби вони лікують? Я чомусь вирішив, що вони мають лікувати дитячі судоми. Скільки ж пігулок «Хуафен» можна продати за рік у Куньміні? Мені здавалося, що я бачив тільки, як цей чоловік ходив туди-сюди і кричав, і я зовсім не бачив, щоб хтось купував його пігулки «Хуафен». Звісно ж, покупці в нього були, а інакше навіщо ж йому було кричати? Селянине із Гуйчжоу, ти ж, певно, й сам із Баньцяю, що ж ти забув у Куньміні? Ти хоч іноді навідуєшся додому?

Після сутінок і аж до глибокої ночі лунав неймовірно низький старечий голос, він дуже кричав:

«Засіб від клопів! Засіб від бліх!»

Під клопами малися на увазі саме постільні. Бліх у Куньміні також було багацько. Та й те, що він виходив торгувати саме у цей час, мало свій сенс. Удень усі зайняті, не помічають укусів, або ж уже покусані, тож забувають купити засіб від клопів, бліх.

Іноді дівчата з народності мяо⁶ продавали ягоди мірики та кукурудзяні пампушки.

«Купуйте ягоди мірики!»

«Кукурудзяні пампушки!»

Усі вони були з народності мяо: носили маленькі капелюшки, прикрашені вишивкою, ідеально розчесане волосся, чистенький одяг – такі чарівні. Ягоди, які вони продавали, були великими, колір їх був аж до чорноти червоним, називалися вони «розпечена на вуглях слива» і

---

⁶ Мяо або Хмонги — група народів у південному Китаї, північному В'єтнамі, Лаосі, Таїланді, М'янмі. П'ята за чисельністю серед 56 офіційно визнаних національних меншин Китаю й одна з 54 офіційно визнаних національних меншин В'єтнаму. Більшість хмонгів проживає в Китаї (7,65 млн осіб). Районом компактного проживання в КНР є басейн річки Ціншуйцзян у південно-східній частині провінції Гуйчжоу.

лежали в бамбукових корзинках, на дні яких було простелене свіже зелене листя. Кукурудзяні пампушки були зроблені з перетертої молодої кукурудзи, із додаванням дрібки солі, їх готували на пару (після пропарювання на поверхні пампушок залишалися чіткі сліди від пальців під час їх приготування); їх завертали в молоде листя кукурудзи, що мало неймовірний аромат. Дівчатка народності мяо приносили з гір літо та ранню осінь на вулиці Куньмін.

.....

Серед усіх цих добре знайомих закликів щось купити був ще один:

«Пиріг із пряною сіллю, західне печиво!»

Назва «пиріг із пряною сіллю» повністю себе виправдовує: коржик на дріжджовому тісті, змішаному з дрібною пряною солі, з одного боку він товстенький, з іншого – тонкіший, формою нагадує старомодний гребінець, його смажать на пательні, він трохи жирний і жовтенький. «Західне печиво» було бісквітом, приготованим на пару з рисового борошна, ззовні схожим на коробочку з насінням лотоса, та й за розміром таке саме, з трохи солодкуватим смаком. Під час приготування додавали не цукор, а сахарин. Можна сказати, що цей виріб не мав нічого спільного із «заходом», і не зрозуміло, чому його називали саме «західним печивом». Ці дві випічки не дуже й приваблювали людей. Прісні і неситні. Пирого з пряною сіллю купували переважно старці: вони носили одяг із домотканого полотна, пили крупнолистовий зелений чай, курили цигарки із Цзіньтанським тютюном, продивлялися «Історію Чжоу-вана», переглядали картини із «Канона гір та морів»⁷, одночасно жуючи ці давні солодощі, повністю задоволені собою. А західне печиво більше купували похилі пані своїм маленьким онукам. Такі витребеньки легко перетравлювалися і не шкодили здоров'ю, та й їсти там

---

⁷ Рядок з відомого вірша «Читаючи “Шаньхайцзін”» – книгу гір і морів» Тао Юаньміна, відомого поета часів Шести царств.

особливо було й нічого. Звісно ж, інші люди також купували пироги та печиво, аби втамувати голод, наприклад, рїкші, ті, хто поганяють коней, слїпці, що у чайних грають на янціні та розповідають історїї...

Пироги з пряною сіллю та захїдне печиво продавав хлопчик. На ньому висїла перекинута навскїс овальна, пласка та неглибока кадка, по рїзні боки в нїй лежали пироги та печиво, зверху вона була прикрита бїлим полотном, на якому лежали напоказ один пирїг і одне печиво. Зранку до вечора хлопчик блукав вулицями та провулками і зазивав:

«Пирїг з пряною сіллю, захїдне печиво!»

Цьому хлопцю було десь одинадцять-дванадцять рокїв. Якби вїн ходив до школи, то уже був би, певно, у п'ятому-шостому класї. Однак вїн не ходив до школи.

Я дещо знав про минуле цього хлопця. Все дуже просто. Вїн – сирота, батько рано помер. Мати заробляла тим, що прала одяг. У нього ще була бабуся, мамина матїр, яка мала ятку за Великими Захїдними воротами і торгувала чаєм та соняшниковим насїнням, вона також робила масаж гуа-ша⁸, пускала кров, ставила банки, що також приносило трохи грошей. Хлопчик вирїс і мав сам себе забезпечувати. Матїр вїдправила його до пана Яна, господаря лавки з випїчкою, і хлопчик став працювати там помічником. Увечерї вїн мїсїв тїсто, а як тїльки розвиднювалося, прокидався, топив пїч, допомагав майстру готувати печиво на пару, лїпити коржики, а вдень закидав на плече кадку та йшов торгувати.

«Пироги з пряною сіллю, захїдне печиво!»

Цей хлопчик був маленьким дорослим! Вїн сумлїнно працював і не вїдволїкався нї на якї забавки. Натрапивши на народну забаву зї сївами, клоунаду, виставу з дерев'яними

---

⁸ Практика з традиційної китайської медицини. Тї, хто практикують масаж гуа-ша, вважають, що це стимулює прилив кровї й загоєння, впливає на біологічно активнї точки. Існує декїлька варїантів: деякі використовують олії, бальзам і монету, щоб тиснути на шкіру, інші застосовують кїстяний скребок тощо.

ляльками, він ніколи не продирався крізь натовп, аби поглянути: він лиш знаходив прохолодне місце на видноті й голосно закликав:

«Пирог з пряною сіллю, західне печиво!»

Кожного дня по обіді на західній дорозі на горі Хуашань, перед схилом Біси, він проходив повз коней Лунюня. Щодня конюх виганяв їх випасатися за місто, виводив на луки, напував водою, а потім знову гнав назад. Кожного дня цієї пори хлопець проходив повз схил Біси (кажуть, що саме тут убили останнього імператора династії Південна Мін) і дуже любив дивитися на коней – вороних, сірих, гнідих. Був один білий кінь, наче справжнісінький дракон, із довгими ногами, вузькою мордою, довгим крупом та витонченою шиєю, білий-білесенький. Він ніколи не йшов спокійно. Конюх тягнув його за вудила, а він завжди гарцював та чіпляв то одного, то іншого коня. Підковані копита так і вистукували по бруківці: цок-цок, цок-цок. Хлопчик стояв уздовж дороги, дивився і не міг надивитися, однак і тут він не забував вигукувати:

«Пирог з пряною сіллю, західне печиво!»

Хто мав купувати ті пироги та печиво? Коні?

Він голосно кричав, гучно, складно. Наче під музику виводив оте своє:

«Пирог з пряною сіллю, західне печиво»

Діти, що йшли зі школи (за спиною у них були портфелі), теж вважали крик хлопця дуже гарним, і полюбляли повторювати за ним. Однак вони перекручували слова, і виходило:

«Затиснути ніс – дмухати в західний горн»

Люди Куньміна промовляли ієрогліф зі значенням «пиріг» без наалізації, а слова «пиріг» і «ніс» звучали схоже. Хлопчик вигукував попереду, а діти позаду вторили йому:

«Затиснути ніс – дмухати в західний горн!»

Це не мало під собою жодних дурних намірів, і хлопчик зовсім не сердився: подобається їм повторювати за

ним, то хай повторюють. Ці школярі були молодшими за нього на два-три роки, вони переважно і їли пироги та печиво, що він продавав. Вони подорослішали, та все ще пам'ятали оте своє «Затиснути ніс – дмухати в західний горн», так наче це було ім'ям цього маленького дорослого.

Того дня десь об одинадцятій годині я побачив його в одному з провулків: він ішов попереду. Це була достатньо довга, глуха вуличка. Пройдеш її – і вийдеш до міського муру, повернеш наліво – і невдовзі покажуться Великі Західні ворота. Я знав, що сьогодні день народження його бабусі, і він ішов на святкування (певно, бабуся мала приготувати м'ясо). Його мама уже була там, а він відпросився у пана Яна на декілька годин, заніс нерозпродані пироги та печиво до лавки і тільки-но йшов туди. Хоча це був лише силует, проте я розгледів його щойно вибриту голову (парубок виріс гарним, з великими очима і розумним обличчям), і побачив, що він перевдягнувся у чистий одяг. Я вперше бачив, щоб цей хлопець був без перекинутої через плече неглибокої кадки і розмахував порожніми руками, і подумав, що це щось новеньке. Він був радісним і весело чимчикував уперед. Раптово він обернувся. Побачивши, що в провулку нікого немає (він не помітив мене: я йшов зустрітися з другом і якраз стояв, спершись на ворота), він раптом голосно і чітко прокричав:

«Затиснути ніс – дмухати в західний горн!»

(Це був розділ зі старої роботи, написаний більше тридцяти років тому в Куньміні, чернетка уже загубилася. Позаминулого і минулого років він переписувався, і цей раз був третім. Запис у щоденнику від 29 червня 1982 року).

残雪 黑眼睛

有那样一双黑眼睛，当我锄地的时候它就隐藏在对面的杂草丛中，时不时地从翠绿的草里浮出来，专注地，点邪恶地看着我。我拄着锄头同它对视，它就懒懒地沉了下去，再也找不到了。有多少次，我阁下手里的活，到那草丛里去细细地搜，但是没有，它消失了，也许钻进地里，是沿那些蚯蚓的通道钻进去的。我注意到它出现的地方土质总是很松。我下过几次决心，我下决心时，就用锄头不顾一切地挖下去。可惜这样做的结果是除了斩断了一些蚯蚓，让少量鲜血流出之外，还留下了惶惑不安的感觉。我不停地想：万一挖中了那双黑眼睛呢？挖掘不是一个好办法，何况这样一双能够浮下，随着隐身的眼睛，实在难以通过挖掘来获取。

我挑水的时候它也出现过。我将一担水倒进缸里后，当水花平静下去时，它就在缸底出现了。它比人的眼睛略大一些，精致，水灵，而有十分专注。这样的眼睛，我无法和它长久地对视。它也眨眼，那长长的睫毛便覆盖下来，显出无限的悲伤。但总的来说，它是咄咄逼人的，那么严肃而专注，有时又那么邪恶。面对这样的眼睛，我总是胆寒的时候为多，我从敢当即同它对抗，而总是事后去搜寻它。

要说我一次也没找到过它的踪迹，那也不符合事实。我真的找到过一次它的踪迹。那一次我在半人深的冬茅草里头搜寻了好久，后来我终于放弃了。我坐在草丛里休息，这时有只鸟发出奇怪的叫声，我一抬头，没见那只鸟，当我垂下眼来时，正好同它的视线相遇，它就在那株冬茅的紫色的根部哪里，挑战似的凝视着我。我掉开眼光，然后忽然猛地伸手一抓。当然结果是抓一手泥。我再考察那冬茅的根部，看见松松的泥土上的确有两个眼珠形状的小洞，它就是从那里溜掉了。我将冬茅拔出泥土，看见洞里满是大大小小的蚯

蚓，令人肉麻。啊，我不能再找下去了，我两眼昏花，蹒跚着离开了那蓬草。

为什么说那眼光里面有邪恶的成分呢？我也说不清。只是当相互对视之际，我心里就会起罪恶的念头，我想毁掉它。看来是它的邪恶引发了我心里的邪恶。如果是在春天的傍晚同它遭遇，我往往会去偷偷袭击邻家的院墙，将那墙打出一个缺口，弄得鸡飞狗跳。但谁也不会知道是我干的，我在村里是一名正君子。

我既受不了那双眼睛的邪恶，我也受不了它的严肃和专注。它的严肃和专注全是对着我来的，它穿透了我的五脏六腑，并且在我的胃里面烧起一团火，不一会儿我的胃就绞痛起来，于是我赶紧跑开。我一边捂着胸口跑一边想些别的事，我要尽力忘掉刚才的一幕。我跑到田埂上坐下来，看见远处的田里有些儿童在那里站成一排，他们一边挥着手一边口里喊着：“黑眼睛！黑眼睛……”我眨了眨眼，那些儿童就不见了。我旁边出现了一双赤脚。那是三叔，三叔嘴里含着烟斗，正在凝视右边那一大片油菜花。蜂蜜在花间嗡嗡嗡嗡的，三叔的眼里似有老泪要流出来，一只大手在蓝布衫上头擦来擦去的。

“三叔，你见过黑眼睛了吗？”

“那是大迁徙之前的传说了，你说的就是那个东西吧。唉，本来我是不想去哪山沟的，可是你婶婶她快临产了，只有那里有个产婆。黑灯瞎火的，我扶着她走了多少路啊。到送那草棚里时，我两眼发黑，往地下一坐就不省人事了。就在我快要省人事之际，我看见了它。”

“谁？”

“你说的那个东西吧。当夜生了个男孩。满山都是猴子在叫。接生婆举着个破脸盆，对着月亮敲了又敲。”

“就在刚才，有小孩在那边喊。”

“你也看见了么？好！好！！”

“小孩是哪里的？”

“那些小孩啊，他们的衣着还是大迁徙之前的式样你。你不要去深究这种事，见过了就忘记他们，不然会有烦恼。我年轻的时候不服气，偏要迎着他们走过去，结果受了重伤。”

三叔步履蹒跚朝家里走去，我看见那些小孩从他院子的栅栏那边探了探身子，然后就消失了。我感到他们和三叔之间的关系真是神秘极了。看来村里知道黑眼睛这回事的人就只有我和三叔了。我询问过每一个人，他们都说没看到过，这是怎么回事呢？

三叔是我儿童时代的偶像，因为只有他一个人记得村里那些个古老的往事。他有时打赤脚有时穿草鞋，不像村里人总穿胶鞋。他朝人走过去时总是悄悄的，一点声音都没有。三叔从田里干完活回来，点上烟斗的时候，我就会跑去缠着他，要他告诉我关于那只猫的后代的事。那是他从前养的一只黑猫，总是在山洪暴发的前夕站在井沿上狂叫，村里人把它叫做“气象预报”。三叔在田里干活，它就蹲在田埂上一动不动。在那些静静的夜晚，在风的呼啸声中，三叔心里的那些故事怎么也说不完。

三叔已经好多年不开口了，因为生活的重压，我也早就没关心过那些古代的逸事了。不知从哪一天起，我早上睁开眼，总看见窗玻璃外头闪现着那双黑眼睛，我走近前去，它就专注地瞪着我，我绕到门外，它就不见了。因为这双黑眼睛，我的日常生活发生了很大的变化，我变成了一个优柔寡断的家伙，劳动的效率也大大地降低了。有时，在心神恍惚中我甚至会想道：不种庄稼不种菜，就躺在田埂或地头睡大觉，那又怎么样呢？就因为这种疏忽，发生了一畦地的小白菜全部被虫子吃掉的故事。

华妹从那边款款地走过来了。华妹曾经是我的未婚妻，后来她突然解除了同我的婚约。这位身材丰满的姑娘每次同我碰面总是疑神疑鬼的。如果我不理她，她就用充满幽怨的眼睛直勾勾地瞪我；如果我同她搭讪，她又会认为我对她还抱有某种希望，于是她就高傲地不理我。现在她在塘边站住了，我知道她在鄙夷地瞟着我，看看我会有什么样的举动，她心里很清楚每当到了在样的时候我就会彻底崩溃。果然我又崩溃了，我在她的逼视之下如兔子一样惊慌，我甚至想寻路而逃。华妹心理上得到了某种满足，她猛地一个急转身，先我离开了塘边。就在这时我隐隐地听到塘里有小儿的哭声，待我定下神来仔细搜寻，却有什么都没看到。我纳闷地想，这么多年都已经过去了，华妹怎么还没嫁人呢？她的父母都是老实的庄稼人，怎么生出这种怪气的女儿来了呢？

我才二十六岁，我就觉得自己已经老了。我走在桃花树下，脚步歪歪扭扭的，像有人从两边拉扯我似的。回忆起来，我从小走路步子就不稳，尤其是刮风天。我在刮风天出门往往会弄错目标。比如说，我要到村口的老王家去，我在风中信步一走，却走到了村尾的墓地里；再比如说，我要去给辣椒地浇水，我挑着水桶出门，但风吹得我没法前行，我就放了水桶去沟里摸鱼去了。三心二意成了我的秉性。到后来，黑眼睛的出现又加强了我这方面的秉性。每次我同它一对视，我就改变了初衷，自暴自弃起来。第一回我同它隔着玻璃对视时，我简直痛不欲生，后来我才慢慢学着克制自己，尽量不想到绝路上去。我学会了找些其他的事来让这件事淡忘。每当我受到它的影响，变得邪恶起来的时候，我就会从一个很高的土坎上跳下去，这样做的结果往往是弄伤了自己的脚。脚伤了，邪恶的念头也转移了，实施邪恶计划的可能性又往后推延了。尽管这样，黑眼睛还是在不断诱使我学坏。我曾无数次想要抓住它，看看它里面究竟是一个什么样的结构。唉，这双眼睛啊，真是给我出了难题了！

三叔告诉我说，华妹对他说过，只有我死了，她才会得到彻底解脱。她虽解除了同我的婚约，自己并不觉得自由，因为她感到自己有义务监管我的行为。这些话听得我冷汗直冒，杀心顿起。然而黑眼睛很及时地出现了。我疯跑到后山的峭壁上，狂吼一声往下扑去。我被那些灌木挂住了，脸，脖子和双手都被划得稀烂，成了个血人。冷静下来一想，华妹的话不无道理。在我的小世界里面，一切事物不都是相互牵制的么？如果一方被外力所毁灭，另一方不又会打起来么？我受伤的下午，三叔来看我，他阴阴地笑着，一点都不同情我的样子。他出去的时候，我从肿成一条线的眼缝里看见两只黑色的野山猫跟在他身后。他一边走一边同猫说话。我的父母反倒没来看我，我在他们眼里劣迹累累，即使我丧了命他们也不会觉得惊奇的，尤其是母亲，多次表示怀疑我是不是她亲生的，她说有可能我在出生那天夜里被接生婆掉了包。而且我长得完全不像她。

一个新生事物在村子里出现了。不知从哪一天开始，村民们开始去后山的半山腰的一眼泉水取水来喝了，据说那种水喝了可以治病。我爬到那个地方，看见人们排成两队，一队是取了水往回赶的，所有的人都神情恍惚，像在梦游似的，就连小孩也是那种表情。我的目光往左边扫去，我看见那边的灌木丛中有些骚动，不一会儿又看见那几个孩童的脑袋浮在树叶上面。“黑眼睛，黑眼睛……”他们在轻轻地唱着。

这种集体的采水就好像一种什么仪式，那一眼泉也很奇怪，总也舀不干，并且就因了这采水，村民们之间的系关也大大地改变了。以前，村民们之间大体上是一种十分冷淡的系关，现在他们之间却生出了一种秘密的共谋系关。而我，显然是被排除在外的。他们不高兴我到半山腰去观察他们的行动，他们只要一看见我，那种恍惚的眼光立刻转为了清澈，似乎每个人都在责备我。但我又实在忍不住要观看

他们的行动，于是我就躲在乱草丛中了。一些人在轻声地同人交谈，但那交谈的对象并不在他们当中，似乎他们在同空中的某个精灵交谈。同时我惊骇地看到，那几个唱歌的。穿着古装的孩童正在向人们靠近，他们每人手中都拿着一根树枝。终于他们拢来了，他们插在队伍中间，而村人们，就像没有觉察到似的，夹带着他们往前走。孩童们十分兴奋，又蹦又跳，不断地踩着村人的脚，村人们出奇的宽容，甚至逆来顺受，因为每个人的注意力都不在这里。直到队伍全部回了村，那几名儿童才留了下来，他们一跳就跳进灌木丛中不见了。

现在我隐隐约约地意识到了，黑眼睛同某种古老的东西直接相关。当然，我完全可以不理睬它，继续我原来的生活。问题是我又不愿不理睬它，那种邪恶的眼光里有种强大的磁力，使我在与它相遇之际热血沸腾，产生出一种类似吸毒的渴求感。只要它一出现，我就被吸引，即使我摆脱了它，那种发生过的快感也是刻骨铭心的，那是一种伴随了巨痛的快感，也许有那么一天它会毁掉我的胃或心脏，可是人哪能顾及那么多呢？那些个小孩啊，他们掌握了这古老的秘密，可是我如何样才能同他们接近呢？我找三叔打听过，三叔坚决地否定了我的企图，说我“不知天高地厚”。当我想到这里时，有个呆板的聲音在门外说：“泉水取完了”。我跳起来往外伸出头去一看，看见一个古装小孩正撒开脚丫跑。当然他是在撒谎，早上我还看见那泉眼满满的呢！也许他是在威胁？

泉水没取完了。

Цань Сюе 残雪 (нар. 1953)

黑眼睛 Чорні очі

Чорні очі... Коли я сапаю землю, вони ховаються у бур'янах навпроти, час від часу виринаючи зі смарагдово-зеленої трави й пильно, трохи злобливо, дивляться на мене. Я стояв, спираючись на мотику, й намагався знайти їх, та, ледь зустрівшись поглядом зі мною, вони ховалися десь унизу, і я втрачав їх з поля зору. Скільки б разів я не ліз руками у траву, ретельно вишуковуючи їх, жодного разу так і не знаходив. Вони ніби щезали, чи, можливо, заривалися в землю через оті маленькі ходи, що їх лишали після себе дощові черв'яки. Я помітив, що ґрунт завжди рихлий у місцях, де вони з'являються. Кілька разів я вже наважувався і, хай там що, з усіх сил розривав землю мотикою. Та, на жаль, усе, з чим я лишався, – тільки тривожне почуття розгубленості, декілька розрубаних черв'яків і трохи витеклої з них свіжої крові. Я все думав: а що, як викопаю оті чорні очі? Е-е, ні, копирсатися у землі – такий-собі спосіб. Тим паче, вони, немов невидимі, можуть з'являтися і зникати де завгодно. Відкопати їх буде досить важко.

Вони знову явилися мені, коли я ніс воду. Переливши її до чану, я помітив, як ці очі опинилися на дні, щойно бризки води ущухли. За розміром вони трохи більше людських: чисті, блискучі і дуже пильні. Неможливо довго дивитися в такі очі. А ще, коли вони блимають довгими-

довгими віями, можна краєм ока помітити їх безмежну печаль. Проте водночас, вони владні, такі суворі й уважні, а інколи навіть злі. Щоразу коли бачу їх, серце в мене обривається. Я одразу ж намагаюся відвернутися від них, однак потім знову хочу віднайти.

Не можу сказати, що мені ніколи не траплялися їхні сліди. Інколи я їх все-таки знаходив. Того разу довго і марно шукав їх у густому очереті, що сягав мені до поясу, та зрештою полишив ту справу і сів на траву відпочити, як раптом почув дивний крик якогось птаха. Я підняв голову, але нікого там не побачив, а потім, опустивши очі додолу, випадково зустрівся поглядом з ними. Вони вдивлялися прямисінько з зимового очерету пурпурного кольору, немов викликаючи на двобій. Я вирішив відвернутися та різко схопити їх рукою, але, як і варто було очікувати, схопив лише бруд. Тоді уважніше оглянув корені трави і помітив, що у ґрунті дійсно були дві маленькі дірочки, що нагадували форму очей, у які вони, мабуть, і прослизнули. Я стрімко почав виривати очерет із землі й натрапив на яму з купою огидних хробаків різних розмірів. Тепер я вже не міг шукати далі – в очах потемнішало і, хитаючись, я відійшов від трави.

Звідки у цьому погляді є частинка злості? І гадки не маю. Коли ми дивимося одне на одного, у моїй голові звідкись беруться грішні думки. Я вкрай хочу позбутися їх. Здається, зло цих очей породжує зло в моєму серці. Якщо мені доводилося зустрічати їх у темряві весняного вечора, то я найчастіше натикався на стіну сусідського будинку й цим лякав їхніх собак та курей так, що перші підскакували, а другі підлітали зі страху. Після мене в стіні залишалася вибоїна, та я жодного разу не був поміченим: ніхто й не дізнався, що це справа моїх рук, адже всі мене вважають порядною людиною.

Не витримую зла цих очей, так само, як не витримую їхньої суворості та пильності. Вони все ж настигли мене,

проникли в моє тіло та душу, навіть розпалили вогонь у моєму животі. Мені так заболіло, що я побіг, не чуючи під собою ніг. Я нісся, стискав руками груди й думав зовсім про інше. Мені вкрай необхідно було забути їх. Я добіг до стежки на межі рисового поля, присів там і побачив дітей, що стояли рядком десь удалині. Вони махали руками й кричали: «Чорні очі! Чорні очі...» Тоді я блимнув, і вони немов розчинилися у повітрі, а поряд зі мною з'явилися босі ноги. Це був мій дядько. Тримаючи люльку в зубах, він стояв і дивився на велике рапсове поле праворуч. Бджоли гули серед квітів, а на очах дядька, здавалося, виступили старі сльози, які він витер великим рукавом синьої сорочки.

«Дядьку, а ти бачив чорні очі?»

«Ти говориш про легенду, що існує з часів Великого переселення народів. Ех, спочатку я не хотів їхати до гірського яру, але твоя тітка ось-ось мала народити, а повитуха була лише там. О, скільки ж доріг я допомагав їй пройти за суцільної темряви. І коли врешті дістався солом'яної хатини, в моїх очах почало темнішати і я, майже без свідомості, впав на землю. Ось тоді й побачив...»

«Побачив що?»

«Те, про що ти говориш. У ту ніч народився хлопчик. Пам'ятаю крики мавп з гори. А повитуха, що приймала пологи, підняла тоді розбитий таз і стукала по ньому на місяць».

«Чекай, щойно десь там закричала дитина».

«Ти теж це побачив? Це добре! Добре!»

«Але де ж вона поділася?»

«Ті діти... Їхній одяг лишився таким, яким був до переселення. Тобі не варто сильно занурюватись у такі речі. Побачивши, одразу забудь їх, інакше матимеш лише неприємності. Я не вірив тоді, коли був, як ти, юнаком. От і шукав їх, поки мене не вибило...»

Дядько пошкунтильгав до будинку, і я знову побачив тих дітей: вони перехилилися через паркан навколо його

двору, а потім зникли. Я відчував, що в них з дядьком існує якийсь зв'язок. Схоже на те, що ми з ним – єдині в селі, хто знає бодай щось про ці темні очі. Мені кортіло у цьому переконатися, і я питав в інших, чи не знають вони щось про це. Усі відповідали, що нічого такого не бачили.

Дядько, третій зі старших братів мого батька, був кумиром мого дитинства, бо лише він завжди пам'ятав давнє минуле цих країв. Увесь час він ходив надворі то босоніж, то в солом'яних сандалях, на відміну від інших жителів села, що взували гумові чоботи. Може, саме завдяки своєму взуттю, дядько завжди підходив безшумно, без єдиного звуку. Пригадую, коли він повертався з роботи в полі й запалював люльку, я бігав навколо нього і просив розповісти про потомство чорного kota, який жив із дядьком раніше. Він кричав на краю колодязя напередодні кожного зливого паводку з гір, і за це селяни називали його Прогнозом погоди. А коли дядько йшов працювати в поле, я плився за ним і непорушно сидів поруч. У ті тихі ночі під завивання вітру, історії про життя та давнину, здавалося, ніколи не закінчувалися у дядьковому серці.

Уже багато років не чути, щоб він зронив бодай слово, та і я сам вже давно не дбаю про ті стародавні байки. Не знаю, звідкіль це почалося: прокидаючись зранку, я завжди бачив чорні очі, що виблискували у віконному склі. Вони пильно дивилися на мене, та, коли виходив до них, зникали. Моє повсякденне життя сильно змінилося через ці чорні очі: я перетворився на нерішучого хлопця і став значно гірше працювати. Бувало, в думках так паморочилося, що я думав: «А що, як я не буду вирощувати хліб чи овочі, най так полежу чи подрімаю в полі на землі». І що? Якось через мою недбалість усю капусту з'їли комахи.

Повз мене повільно проходить Хуа Мей. Раніше вона була моєю нареченою, доки раптово не розірвала заручини. Ця повненька дівчина щоразу, зустрівши мене випадково, поводитья якось дивно. Якщо проігнорую її присутність,

вона дивитиметься на мене очима, повними образи; якщо заведу з нею розмову, то подумає, що я все ще маю на неї надію, й гордовито ігнорує мене сама. Зараз вона зупинилася біля ставка, і я знаю, що вона зневажливо й косо поглядає на мене, хоче побачити що робитиму. В душі вона прекрасно розуміє: що б там не було, я не витримаю цього тиску. Не витримав і цього разу – запанікував, ніби кролик, під її поглядом, навіть хотів утекти.

Десь глибоко в душі Хуа Мей була задоволена собою й різко повернулася, перш ніж я полишив ставок. У цей момент десь у водоймі почувся ледь-ледь вловимий плач дитини. Коли я прийшов до тями і хотів було розшукати її, навколо вже нікого не було. Я замислився: вже стільки років пройшло, чому ж Хуа Мей досі не вийшла заміж? Дивно, що в її батьків, скромних хліборобів, народилася така дивакувата донька?

Мені лише 26 років, але я вже відчуваю себе старим. Я йшов під деревами, вкритими персиковим цвітом, так криво й незграбно, ніби хтось тягнув мене в різні боки. Згадую, що я ще з дитинства ходив якимось невпевнено, особливо у вітряні дні. Часто, через вітряну погоду, опинявся не там, куди збирався. Наприклад, якимось мені потрібно було дістатися до будинку Лао Вана, що знаходиться на в'їзді до поселення. Я йшов за вітром, але раптом опинився біля кладовища на іншому кінці села. Або ось: потрібно було полоти поле гострого перцю. Узявши відро з водою, я вийшов з дому, але вітер подув на мене так, що я не міг навіть хоч трохи посунутися вперед, тож довелося поставити відро і піти ловити рибу у канаві. Нерішучість і непостійність стали моєю природою. Пізніше поява чорних очей тільки зміцнила ці прояви. Кожного разу, коли зустрічаюся з ними поглядом, змінюю свої початкові наміри й зневіряюся у своїх власних вчинках. Коли дивився на них уперше, через скло, з мене ніби вивітрилося бажання жити, і вже потім я поволі навчився стримувати себе, всіяко намагаючись не заводити

себе у безвихідь. Я навчився знаходити інші речі, що відволікали б мене і дозволяли викинути все це з голови. Щоразу, коли очі впливали на мене так, що змін було не уникнути, я стрибав з високого земляного пагорбу, внаслідок чого найчастіше травмував ноги. Пошкодженні ноги відволікали від темних думок, і можливість втілення у життя злого плану теж відтерміновувалася. Однак, навіть попри це чорні очі безперервно спонукають мене вчитися поганому. Свого часу я вже безліч разів намагався спіймати їх, аби зрозуміти нарешті, що ж у них там усередині. Ох, скільки питань у мене виникає через ці чорні очі, скільки проблем вони мені створюють!

Дядько розповів мені, як Хуа Мей сказала йому, що вона відчула б цілковите полегшення, якби я помер. Хоч вона і розірвала шлюб зі мною, але не почувалася вільною, бо постійно відчувала, що зобов'язана була контролювати мою поведінку. Від цих слів у мене виступив холодний піт і обірвалося серце. Однак, якраз вчасно з'явилися чорні очі. Я, немов скажений, помчав на інший бік гори і з ревом кинувся донизу. Повис на куцах: обличчя, шия та руки вцент роздряпані, все тіло залите кров'ю. А тепер спокійно подумай: слова Хуа Мей не позбавлені здорового глузду. Хіба в моєму маленькому світі не все зійшлося одне з одним і тримається так? Якщо щось одне буде зруйноване, неважливо чим, хай якимись зовнішніми силами, чи не вирветься інше на волю? У той день, коли я злетів із пагорба, дядько навідувався до мене, похмуро посміхався, не виявляючи жодного співчуття до мого зовнішнього вигляду. Коли він пішов, то набряклими й примруженими від подряпин та рубців очима я побачив двох чорних лісових котів, що йшли позаду нього. Він ішов і розмовляв з ними. Мої ж батьки, мабуть, і не думали приходити до мене. В їхніх очах я вчинив масу злодіянь. Навіть якби я пішов із життя, вони б не здивувалися, особливо мама. Вона вже багато разів сумнівалася, чи її я дитина. Казала, що в ніч

мого народження повітуха мала б загубити згорток зі мною. Ба більше, я й зовнішньо зовсім не схожий на неї.

У селі з'явилося дещо нове. Не знаю, відколи, та жителі села почали ходити на задній схил гори, аби пити воду з джерела. За їхніми словами, випивши такої воді, можна зцілити будь-які хвороби. Я теж піднявся туди і побачив людей, що стоять у дві черги. Люди з однієї набирали воду і поспішали назад. Усі навколо виглядали якимись сонливими, ніби ходили уві сні, навіть малі діти. Перевівши погляд праворуч, я помітив шелест у кущах і зненацька розгледів голови отих дітей, що лежали просто на листях. «Чорні очі, чорні очі...», – тихо й легко співали вони.

Колективний похід до джерельної води подібний до ритуалу. А джерело те на диво невичерпне. До того ж, через ту воду, змінилися і стосунки між селянами. Раніше вони були цілком байдужі одне до одного, а тепер усі поводяться, ніби у змові. І мене, вочевидь, до неї не включили. Ніхто не зрадів, що я піднявся на середину схилу гори, щоб спостерігати за їхніми діями. Щойно побачили мене, їхні сонні погляди миттєво стали ясними і, схоже, кожен з них докоряв мені за присутність. Та як я міг не спостерігати за тим, що вони роблять? Довелося сховатися у бур'янах. Звідти було видно кількох осіб, що тихо розмовляли, але говорили вони не одне з одним, а нібито з якимось невидимим привидам у повітрі. Тоді ж я почув чийсь спів і не на жарт злякався. Діти у старовинному одязі наближалися до людей, тримаючи в руках по гілці. Нарешті вони наблизилися, змішалися з усіма, і селяни, немов нічого не помітивши, повели їх уперед із собою. Діти були дуже збуджені, підскакували і стрибали, постійно наступаючи на ноги селянам. Останні ж були напрочуд терплячими і навіть покірними, адже їхня увага однаково була зосереджена на чомусь іншому. Діти лишалися з ними, аж поки ті не повернулися до села, потім стрибнули до кущів і щезли.

Зараз я усвідомлюю, що чорні очі безпосередньо пов'язані з чимось давнім. Звичайно, я можу абсолютно не звертати уваги на них і продовжувати жити своїм життям. Проблема лише в тому, що я не хочу ігнорувати їх. У цьому темному погляді є щось привабливе... Коли зустрічаю їх, моя кров вирує, і виникає сильне почуття спраги, подібно до того, як буває при вживанні наркотиків. Як тільки вони з'являються, мене манить до них, і навіть якщо позбуваюся їх, те задоволення, що виникло, надовго закарбовується в моєму серці. Задоволення, що супроводжується болем. Можливо, колись воно зашкодить мені, та хто ж дбає про це «колись»? Ті діти, вони вже знають цю давню таємницю, але як же мені наблизитись до них?

Я знайшов дядька, аби розпитати у нього, але він рішуче відмовив мені, сказавши, що я, мовляв, не знаю «наскільки високе небо і наскільки широка земля». Коли я думав про все це, за дверима пролунав приглушений голос: «Вода в джерелі закінчилася». Я підскочив, визирнув у вікно і побачив, як біжить дитина у стародавньому вбранні. Звичайно, дитина мені збрехала. Вранці я побачив, що джерело повне. А можливо, то була погроза?

Вода в джерелі не скінчилася.

Цань Сюе 残雪 (нар. 1953)

黑眼睛 Чорні зіниці

Чорні очі ховалися у бур'янах навпроти та час від часу виринали зі смарагдово-зеленої трави, пильно і дещо неприязно поглядаючи на мене, поки я гнув спину на полі. З мотикою в руках я не зводив з них погляду, аж поки вони раз за разом не тонули в траві. Скільки ж разів я полишав усі справи і губився в тих бур'янах у пошуках чорних зіниць, але все марно, можливо, вони вже давно, скориставшись шляхами дощових черв'яків, проникли в землю, облаштувавши нове місце сховку. Це підтверджує і те, що зазвичай ґрунт там, звідки вони дивилися на мене, доволі пухкий. Вже кілька разів моя відчайдушність брала верх, і я заходився копати. Проте, на жаль, окрім черв'яків і невеликої кількості пролитої крові, все, що я отримував у результаті, було лише відчуття збентеження. Тому мене продовжує мучити одна думка: що, якби вдалось викопати ті чорні очі? Тоді сам собі відповідаю, що копання – це не найкращий спосіб, адже ці очі ефемерні, навіть якщо я доберусь до них, вони все одно пірнатимуть ще глибше.

Я знову побачив їх, як носив воду. Наповнивши чан водою, я помітив знайомі зіниці на самому дні щойно затихлої води. Ці дві чорні краплинки дещо більші від людських, вони трохи витонченіші, у них дещо більше блиску, вони прицільніше вдивляються. Це все робить неможливим довгий зоровий контакт із ними. А ті довгі вії, що раз у раз ховали окуті темрявою очі, наче кричали про якийсь нескінченний

смуток. Хоча здебільшого той суворий, сконцетрований, інколи навіть агресивний погляд змушував мене відчутти пригнічення. Кожен раз, коли я стикався з ними, мій страх не давав мені вдивлятися у їхню глибину, але я завжди вирушав на пошуки загублених чорних зіниць.

Та я також не можу сказати, що жодного разу мені не вдавалось вийти на їхній слід. Справді, якимось я таки натрапив на щось важливе. Я тоді якраз відпочивав після довгих, але марних пошуків чорних зіниць у купі соломи. І ось нізвідки видався дивний звук птаха. Я з цікавістю підвів очі вгору – там нічого, опустив погляд униз – і ось вони! Чорні краплі дивились на мене з-під фіолетових корінців міскантуса, наче кидали мені виклик. Я відвів погляд і різко простягнув руку, намагаючись схопити їх, але все, що залишилось у долоні, був лише бруд. Я ще раз окинув поглядом те місце і помітив два невеличкі отвори у землі – ось як вони і вислизнули від мене. Повисмикувавши ті корінці, серед ґрунту побачив лише огидних черв'яків різної форми. Ну все! Я не можу продовжувати ці марні намагання! Наче в тумані, похитуючись, я покинув ту галявину.

Чому ж у цьому повному темряви погляді видніється якась непривітність? Я теж не можу пояснити. Просто, коли вдивляюся у ці очі, у серці виникають якісь злі наміри, наче з'являється бажання знищити їх власноруч. Виходить, що зло всередині них викликало зло у мені самому. Якби зіткнулись з ними вечірньою весною, я б швидше за все зненацька підкрався до сусідського будинку, проліз би всередину через власноруч вибиту вибоїну в стіні та поперекидав би все з ніг на голову. І ніхто точно не здогадувався б, що це моїх рук справа, адже в селі мене знають як благородного пана.

Я не можу терпіти ні неприязні в тих очах, ні їхньої суворості чи пронизуючого наскрізь погляду, адже кожного разу відчуваю, як він проникає всередину мене, в кожен орган, випалюючи мій шлунок. Тому мені не залишалося нічого іншого як тікати. Я біг, стискаючи груди і намагаючись

забути все те, щойно побачене. Коли я присів у рисових полях, щоб відпочити, в далечині почали виднітись якісь діти, що стояли в ряд. Вони махали руками і кричали: “Чорні зіниці! Чорні зіниці!” За мить усе зникло. Але ось поруч з’явилась пара босих ніг. Це був молодший брат мого батька, з рота якого стирчала люлька, а погляд був прикутий до великого поля ріпаку праворуч. І поки бджоли без упину гуділи у квітах, скупа сльоза дядька покотилась по вже укритому зморшках обличчі, хоча він і швидко підняв важку руку, аби витерти їх об свою синю сорочину.

- Дядьку, а ви бачили чорні зіниці?

- Ти це про слухи, що були ще до Великого переселення народів, чи не так? Спочатку я взагалі не хотів вирушати до того гірського поселення, але ж твоя тітка, та що і моя дружина, якраз мала народжувати, а єдина повітуха була лише там. Скільки ж ми пройшли доріг темними ночами... Коли ж ми нарешті дійшли до солом’яного прихистку, в очах усе темніло, а тільки присіли – одразу ж знепритомніли. Ось якраз тоді, як свідомість покидала мене, я і побачив їх.

- Кого?

- Та тих, про кого ти й питаєш щойно. То було, коли в мене народився хлопчик. Тоді всі були на сьомому небі, били в барабани та співали від щастя.

- Щойно я теж бачив дітей: вони ось там галасували.

- То ти теж бачив? Це добре, дуже добре.

- Що це були за діти?

- Ті діти... Їхній одяг ще такий, який носили до Великого переселення народів. Та непотрібно заглиблюватись у те, хто вони чи звідки. Побачив, то й забудь одразу, а ні, то накличеш собі біди. Я ось молодим був непокірний, пішов якось їм просто назустріч і був серйозно поранений.

Дядько важко покрокував додому. Я помітив, як з-за паркану знову виднілись постаті тих дітей, що за хвилину розчинились у повітрі. Здавалось, ніби між ними і моїм дядьком є якийсь загадковий, таємничий зв’язок. Виходить,

що у нашому поселенні про ці чорні зіниці відомо лише мені та йому, адже я розпитував у всіх, і той здивований та повний збентеження погляд моїх односельчан давав усе зрозуміти й без слів.

У дитинстві я дивився на дядька як на справжнього героя, бо лише він один чітко пам'ятав далеке минуле нашого села. Поки всі довкола розгулювали в гумовому взутті, тільки він ходив то босоніж, то в солом'яних сандалях. Саме тому нікому не вдавалось помітити, як він підходив, бо робив дядько це обережно і беззвучно. Як тільки він, облившись потом, повертався з поля і запалював свою люльку, я одразу приставав до нього з проханнями розповісти про те, що було далі з чорним котом. Колись мій дядько мав kota, що мав звичку напередодні повені вилізати на край колодязя і нестримно галасувати, саме тому селяни прозвали його Вісником погоди. Після важкої роботи дядько часто нерухомо сидів серед рисових посівів, а давні історії під легенький свист вітру невпинно виливались з його уст крізь мряку ночі.

Проте скрутний час не давав можливості надто піклуватись про те, що було колись, тому давненько ні я вже не розпитував у дядька, ні він не казав ні слова про ті бувальщини. Не пам'ятаю точно, коли саме, але якось вранці я тільки розплющив очі й побачив блиск тих самих зіниць у вікні. Я підійшов ближче, а вони, не зводячи погляду, стежили за мною. Я вийшов на вулицю, щоб ще раз заглянути в них, та вони, не залишивши і маленького сліду, зникли. Зустріч з чорними очима назавжди змінила моє повсякденне життя, нібито з'явилась якась невластива мені м'якотілість і нерішучість, і, відповідно, моє набивання мозолів на полі також уже не мало колишніх результатів. Інколи я навіть думав: ось не буде в мене посівів, не буде врожаю, буду я з ранку до ночі лежати в полі чи спати, і що з того? Ось саме через цю байдужість усю вирощену мною капусту і виїли шкідники.

Хуа Мей, та, що раніше була мою нареченою, але потім раптово розірвала наші заручини, підходила повільними кроками. Кожен раз, коли я зустрічаю цю повненьку постать, вона пронизує мене своїм підозрілим поглядом. Якщо я не звертаю на неї уваги, Хуа Мей одразу витріщує на мене свої обурені очі, якщо ж при зустрічі заговорю до неї, то вона, вважаючи, що в мене ще до неї залишились якісь почуття, гордовито ігнорує мене. І ось вона зупинилась біля ставка, та я і звідти міг відчути, як вона косить на мене своїм зверхнім поглядом, аби подивитись, що ж я утну, і, звісно ж, моя колишня наречена прекрасно знала, що це просто зводить мене з розуму. Як результат, я таки зламався, запанікував, мене усього пройняло холодним потом, я вже навіть хотів, як той кролик під час полювання вовків, чимдуж накивати п'ятами. Впевнений, що в той момент Хуа Мей отримала ще й яке психологічне задоволення, вона різко повернулась, і я скористався цією нагодою, щоб першим покинути ставок. Саме тоді я почув якийсь нерозбірливий дитячий крик прямо з водойми, коли ж пильно подивився в той бік, то нікого не побачив. Дивно, як Хуа Мей і досі не одружилась? Як у таких добросовісних селян, як її батьки, могла народитись така чудернацька донька?

От мені лишень 26 років, а я вже відчуваю себе старим. Ось як ходжу попід персиковим цвітом, та якимось так криво, наче то дві людини з різних сторін мене перетягують. Хоча пригадую, що я ще з дитинства ходжу нерівно, а особливо, коли вітряно. Якраз через вітер я вічно приходив не туди, куди треба було. Ось якимось треба було мені дійти до дому старого Ванга, що на початку села, але з вірним другом-вихором мене занесло аж на кладовище – те, що вкінці села. Або як вирушив я з відром у руках попідливати перцеві поля, то здувало так, що довелось кинути ті відра та піти ловити рибу в канаві. Ось так я і жив, ніби в мене сім п'ятниць на тиждень. Поява тих Чорних зіниць лише погіршила ситуацію: як тільки я зустрічався з ними, то вмить кидав те, чим був

зайнятий, і, незважаючи ні на що, свідомо махав рукою, навіть на себе самого. Тоді, як я вперше крізь скло зазирнув у них, то ще довго мучився, але потім якось навчився контролювати себе і таки не доходити до крайнощів. Я навчився відволікати себе чимось іншим, аби якнайшвидше забути той погляд темряви. Як тільки мене охоплювали якісь недобрі наміри, я стрибав з високого обриву просто вниз, і хоча часто мої ноги страждали, але злі думки покидали мене, і вплив чорних зіниць також втрачав свою силу. Проте вони і досі намагаються спокусити мене чинити щось жахливе. Я незліченну кількість разів намагався схопити їх, подивитись, що ж там у них на самій глибині. Ех....Коли ж вони нарешті дадуть мені спокою?!

Якось дядько ще казав мені, що Хуа Мей говорила, ніби вона отримає повне полегшення тільки тоді, коли я помру, що наче, незважаючи на те, що ми вже не наречені, вона все одно не відчуває себе вільною, адже і досі зобов'язана стежити за мою поведінкою. Почувши ці слова, у мене в серці похололо, і кров у жилах застигла. Але, на щастя, Чорні зіниці з'явилися вчасно, я з повною готовністю до стрибка чимдуж побіг до обриву і з ревом кинувся вниз. Я повис у кущах. Обличчя, шия, руки – усе було вкрите подряпинами, на мені й живого місця не залишилось. Трохи заспокоївшись, я подумав: слова Хуа Мей все-таки не зовсім позбавлені сенсу. У нашому маленькому світі усе взаємопов'язане: ми всі разом створені, щоб підтримувати гармонію, і коли з одним із нас щось трапляється, то іншим уже не під силу самостійно берегти баланс. Того дня опівдні дядько прийшов провідати мене, у його похмурій посмішці не було ні краплини співчуття. Коли він виходив, я своїми затікшими, схожими на дві чорні нитки очима помітив кілька чорних обрисів позаду нього. Та дядько продовжував іти й про щось із ними розмовляв. Стосовно моїх батьків, то вони взагалі не прийшли провідати мене. На їхню думку, я вже давно ні на що не здатний, вони б не здивувались навіть, якби я загинув, а

особливо – матір. Вона неодноразово виражала сумніви в тому, чи я їм рідний, любила казати, що, напевне, коли вона народжувала, повітуха підкинула їм мене. До того ж я і зараз зовсім не схожий на неї.

Нарешті трапилось щось новеньке в нашому поселенні. І сам не знаю, відколи це, але односельчани один за одним почали ходити до джерела посередині схилу гори по воду. Казали, наче вона має лікувальні властивості. Я теж пішов туди, там були сформовані дві лінії черги, одна – з тих, хто вже, набравши води, повертався назад. Здавалось, нібито усі вони, навіть дітлахи, знаходились у якомусь іншому світі чи то літали уві сні. Поглянувши ліворуч, я помітив дивні рухи в кущах: умить уже знайомі обриси голів дітей виднілись крізь кущі і доходили ледь чутні вигуки: «Чорні зіниці... Чорні зіниці...».

Такий колективний збір води вже ставав схожим на ритуал, а те містичне та невичерпне джерело навіть змінило стосунки між селянами. Раніше між ними побутували суто холодні привітання, зараз – усіх наче поєднують якісь спільні таємниці. Ну і, очевидно, зі мною вже давно не рахуються. Вони ані трохи не зраділи, коли я виліз на той схил подивитись на чудо-джерело, а дивний погляд на їхніх обличчях одразу набрав осудливого виразу. Проте я знову ж таки не міг стриматись, щоб не поспостерігати за цим новозапровадженим ритуалом, тому вирішив заховатись у заростях. Мені вдалось побачити, що дехто з них тихо-тихо розмовляв, але слова їх були направлені не один до одного, а начебто до якогось духа, що літав у повітрі. Саме тоді я з жахом помітив тих самих дітей у стародавньому одязі. Вони викрикували, тримаючи гілки в руках, і підступали до людей. І ось вони вже повністю розчинились у натовпі моїх односельчан, які, наче зовсім не помічаючи, мовчки крокували за ними. У захопленні діти стрибали, наступаючи селянам на ноги, проте жителі були напрочуд спокійними та навіть якимись покірними, адже вони всі все ще знаходились

у своєму іншому щойно створеному світі. Як тільки всі повернули до села, діти пострібали до кущів і потонули в них.

Нарешті я дещо усвідомлюю, що чорні зіниці безпосередньо пов'язані з чимось стародавнім. Звичайно, я можу повністю ігнорувати їх і жити своїм звичайним життям, але проблема в тому, що я не хочу цього. Той повний неприязні погляд магнітом притягує мене з величезною силою. Кожен раз, як я зазираю в них, у мене закипає кров і з'являється негасима жага знову їх побачити. Чорні зіниці раз у раз притягують мене, і навіть якщо я вибираюсь з-під їхнього злого впливу, щойно відчуте задоволення навіки закарбовується в моєму серці. Хоча воно і супроводжується нестерпним болем і, напевне, згодом знищить мене повністю зсередины, але хіба ми можемо подбати про всі можливі наслідки? А діти таки змогли опанувати цю таємницю. Та як же мені наблизитись до них? Я хотів розпитати в дядька, але той різко відмовився про це говорити, стверджуючи, що я «ще занадто мало ходжу по цій землі». Несподівано мої спогади перебили якісь глухі голоси: «Вода в джерелі закінчилась!» Я вмить схопився і визирнув на вулицю – знайомі вже дітлахи тільки потилиці показали і зникли. Звичайно, це неправда, вранці ж води ще було повно! А, може, це була погроза?

Вода в джерелі не закінчилась.

*Лозовська Олена Олександрівна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка*

Цань Сюе 残雪 (нар. 1953)

黑眼睛 Чорні очі

Одного разу, коли я саме прополовав ґрунт мотикою у полі, з-за густого та високого бур'яну на мене щось час від часу поглядало. Це була пара темних та дивних очей. Вони дивилися на мене дуже зосереджено та дещо ворожо. Я відчував їх погляд на собі, однак, коли спинявся, спершись на мотику, дивився у бік очей, але їх уже не було видно. Кілька разів я повертався на поле та шукав ці очі, але все марно. Єдине, що лишалося на їхньому місці – дощові черв'яки та порепана земля. Отож цього разу я твердо вирішив спробувати поворошити те місце мотикою. В результаті, я тільки обрубав кількох черв'яків та забруднив своє знаряддя. До того ж, побачивши тих напівмертвих черв'яків, з яких досі витікала кров, мені стало зле. Відтоді я невпинно думаю про ці оповиті загадкою темні очі.

Наступного разу вони ввижалися мені на дні діжки з водою: я саме вилив до неї два відра води, і коли водяні бульби вгамувалися, я побачив темні очі. Вони видалися мені більшими за звичайні людські, мали дуже зосереджений погляд, але було складно тримати з ними зоровий контакт. Вони навіть кліпали, і в цю мить можна було роздивитися їхні довгі вії, оповиті безмежним смутком. Однак загалом погляд темних очей був агресивним та занадто сконцентрованим, іноді злим. Коли мені вдавалося встановити з ними зоровий контакт, сковувало від страху, ставало моторошно. І хоча я казав собі, що більше не

звжатиу на них, у глибині душі я розумів, що постійно шукатиу їх знову і знову.

Однієї зими мені таки вдалося віднайти сліди темних очей. Я прийшов на зимове поле та довго-довго шукав їх у сні. Коли вже опустив руки та присів аби відпочити, раптом почув дивне клекотання пташки. Коли ж підвів погляд догори, ніякої пташки не помітив. Саме після цього обабіч мене поміж трави винирнули чорні очі. Я одразу хотів схопити їх рукою, але мені не вдалося цього зробити – вони знову раптово зникли. Єдине, що було відмінним від усіх попередніх разів, коли вони мені ввижалися – вони лишили сліди. Я вирішив уважно оглянути ґрунт, з якого виникли очі. На порепаній землі, окрім різного розміру хробаків, були також дві круглі дірки, які за формою нагадували два ока. Поки я розглядав сліди, відчув жахливу слабкість та втому, і ледве стоячи на ногах, пішов геть від того бридкого сіна.

Я й сам не до кінця розумію, чому ті темні очі виглядають так лиховісно. Єдине, що я знаю, це те, що вони погано на мене впливають. Кожного разу, коли темні очі ввижаються мені, моє серце наповнюється злістю, з'являється бажання знищити їх. Якось навесні ввечері вони привиділись мені разом із бажанням вчинити якийсь несамовитий злочин. У подібних випадках, аби вгамувати свою злість, я зазвичай підкрадаюся до сусідського забору та кидаю в нього камінці доти, доки у ньому не з'являться вибоїни. У нашому селі я маю репутацію єдиного порядного чоловіка, тож ніхто з односельчан не подумає на мене.

Останнім часом чинити опір впливу темних очей дедалі складніше. Їх лютий гнів переймає все моє єство. Часом унаслідок їх втручання я навіть відчуваю біль у животі. Коли це відбувається, я починаю бігати та думати про щось інше, аби відволіктися від негативних думок та забути про скоєні злочини. Фізичні вправи або ж робота в полі зазвичай допомагають мені забути про погане. Так

одного разу я добіг до рисового поля та присів, аби вгамуватися та перевести подих. Раптом помітив щось дивне вдалині від мене. Посеред поля когорта дітлахів вишикувалася в лінію та, махаючи руками, кричала: «Темні очі! Темні очі!». Однак вони зникли одразу після того, як я покліпав очима кілька разів. Раптом обабіч мене з'явилася пара босих ніг – це був мій далекий дядько. Він курив люльку та дивився на поле праворуч від нас, де саме цвів ріпак. Над жовтими квітками ріпака гули бджоли. Я віддавна помітив, що в його очах є наче ціле море невишканих сліз. Я наважився почати розмову:

«Дядько, чи ви колись зустрічали чорні очі?»

«Напевно, ти говориш про ту історію, що за легендою трапилася напередодні Великого переселення. Еге ж, про це. У день, коли це сталося, мені не хотілося йти поміж гірських ущелин, однак твоя тітка змусила мене. До того ж у нас не було іншого виходу – тільки там мешкала повитуха. Ми добиралися до неї вночі крізь шалену темряву, а коли дісталися хатини повитухи, мені потемніло в очах, і я втратив свідомість. За мить до того, як це трапилося, я побачив їх».

«Побачив кого?»

«Ті самі очі, про які ти в мене питався. Тієї ночі народився один хлопчик. Коли я оговтався, побачив, як повитуха дивиться на місяць та стукає по якомусь кориту, наче промовляючи якесь закляття...»

«І в ту саму мить почулося відлуння криків дітей».

«Ти теж це чув?! Добре! Чудово!»

«Але звідкіля лунали ті крики?..»

«Ці діти, вони не схожі на всіх інших. Вони зазвичай вбрані в одяг, подібний до того, що носили до Великого переселення. Тобі краще не занурюватися у всю цю історію, ліпше одразу забувай образи цих дітей, якщо знову побачиш їх. Коли я був молодий, мене пересиловало бажання розібратися у всіх цих загадкових подіях. Я намагався, і мені

навіть дещо вдалося, однак це було того не варте – я більше ранив своє серце та розум, аніж довідався правди».

На тому наша розмова дійшла кінця. Дядько докурив люльку та пошкандибав додому. Я дивився йому вслід, аж раптом помітив з-за одного забору якийсь дитя, яке пильно спостерігало за нами, однак за мить дитя, як у казці, щезло. Я починав розуміти, що між дядьком та тими дітьми існує тісний та свого роду містичний зв'язок. Супроти словам дядька, я вирішив таки дізнатися більше про ці очі та дітей. На диво, ніхто з нашого села (а опитав я всіх) ніколи раніше не стикався ані з чорними очима, ані з тими дітьми. Отже, про них знаємо тільки дядько та я.

З дитинства я вважав дядька своїм кумиром, бо він єдиний на все село пам'ятав старовинні легенди та билини. Він завжди вирізнявся з-поміж односельчан: на відміну від решти ніколи не носив гумаків. Частіше його можна було побачити босоніж, або ж у солом'яних капцях. Відколи не стало його родичів, він завжди і всюди ходив зі сумним виразом обличчя, а в його дворі було постійно тихо та самотньо. Вечорами, коли дядько повертався додому з люлькою у роті після роботи в полі, я часто підбігав до нього та розпитував про всілякі легенди та билини нашого краю. Часом мені здавалося, що ті історії нескінченні. Останнім разом я розпитував у нього про чорного kota, якого в селі кликали Вісником погоди. Казали, що цей кіт часто бродить перед гірськими ущелинами та нявчить щосили. Якось дядько вирішив взяти до себе того чорного kota, приручити. Йому це вдалося, кіт навіть ходив з дядьком на роботу в поле, і поки той працював, його чорний пухнастий друг сидів на краю поля і майже не ворухився. Однак, як би не було, останніми роками дядько не часто йшов на контакт, майже переставав говорити.

Не пам'ятаю, відколи то почалося, але майже кожного ранку я бачив виблискування тих самих чорних очей на склі вікна. Коли я вибігав надвір, аби роздивитись їх, вони одразу

зникали. Відтоді вплив чорних очей на мене став значно більшим – моє буденне життя дедалі змінювалося в гіршу сторону. Я став легкодухим та несміливим. Такі обставини не могли не відобразитися на моїй праці в полі – лінь перемагала мене. Замість роботи я засинав просто посеред поля, мені було байдуже на все: як на врожаї та посіви, так і на своє життя. Так одного разу я занастив половину поля, і майже весь урожай був знищений бридкими хробаками.

Останнім часом я почувався вщерть самотнім, а сумні спогади навідували мене знову і знову. Колись у мене була наречена – Гуамей, але напередодні весілля вона відмовила мені. Пухкенька ззовні та трохи дивакувата всередині, вона час від часу траплялася мені на око поміж сільських вулиць. Коли ми перетиналися, її поведінка була незрозумілою: якщо я ігнорував її, вона насуплювала брови та ображалася, а якщо намагався почати з нею розмову, то задирала носа та ігнорувала мене. Цього разу вона крокувала з піднесеним настроєм, та, побачивши мене, спинилася біля озера та пильно мене оглянула. Коли вона так зверхньо дивилася, я починав панікувати, мов наляканий кролик, хотілося втекти від усього якомога далі. Мені здається, в такі моменти Гуамей отримувала свого роду внутрішню насолоду. Цього разу вона вчинила так само: задовільнила своє «я» та пішла. Коли її постать зникла за сільськими хатинами, до мене долинув тихенький дитячий плач. Я одразу почав озиратися довкола, однак не побачив ані душі. Пройшло вже багато років від нашого розлучення, однак я таки думав про Гуамей, і дещо мене навіть дивувало. Її батьки були звичайними хліборобами, чесними та порядними людьми, а от їхня донька була дивакуватою і досі неодруженою.

Мені всього 26 років, однак я вже вважаю себе старим. Якось прогулюючись поміж персикових дерев, мені не вдавалося навіть рівно ступати, неначе мене хтось тягнув у два різні боки одночасно. З роками моя хода ставала все більше невірноваженою, так, наче центр тяжіння в мені

змістився. Особливо важко було встояти на ногах у вітряну погоду – я міг легко впасти, або заплутатися у власних ногах. Наприклад, одного разу, коли вітер щосили дмухав, замість того, щоб дістатися до домівки родини Ван, дійшов до околиць села, де майже ніхто не мешкав. Також був випадок, коли мені треба було полоти грядки з гострими перцями, однак замість цього я просто вилив відра з водою назад до водосховища, бо мені не вдалося навіть дійти до грядок. Зрештою, стан нескінченного вагання стосовно вибору став частиною мене. Оскільки раніше такого не було, я вирішив, що такі зміни сталися виключно через вплив на мене чорних очей. Уперше, коли я побачив їх за своїм вікном, мені стало настільки зле, що захотілося накласти на себе руки. З часом я потихеньку навчився стримувати себе та пригнічувати песимістичні думки. Мене добре відволікали сторонні буденні справи, вони допомагали на деякий час забути про чорні очі. Часом їх вплив насправді призводив до травм: іноді я міг навіть стрибнути з високого пагорбу та покалічити ноги, але одразу після цього погані думки залишали мій розум. З другого боку, не дивлячись на мої зусилля чинити їм опір, вони все одно знаходили нові способи, аби змінити мене, зробити агресивним, злим та нерозважливим. З кожним днем вони дедалі більше зводили мене з розуму.

Якось дядько переказав мені слова Гуамей: вона впевнена, що відчуватиме себе повністю вільною лише після того, як мене не стане. Хоча вона і відмовилася виходити за мене заміж, але досі відчуває за собою обов'язок контролювати мою поведінку, пильнувати мене. Від цієї новини мене пройняв холодний піт. Одного разу, незважаючи на все це, поява чорних очей була як ніколи вчасною. Якось попід горою я знайшов одну загадкову місцину. Поки блукав нею, раптом зачепився за кущ. Після цього все моє тіло раптом оклякло, пом'якло, я відчув себе в'яло. У ту саму мить дурні слова Гуамей, що мені переказав

їх дядько, видалися мені напрочуд неважливими. Чому все в моєму житті настільки заплутане? Все, що зі мною відбувається, чомусь не складається в єдину цілу картинку, немає ані натяку на щасливе майбутнє. Того вечора, коли я зачепився за кущ, дядько прийшов мене провідати. Він подивився на мене з прикрою посмішкою, що аж ніяк мені не допомогло. Дядько прийшов не сам, а в компанії нового друга – чорного kota. На відміну від дядька, мої батьки навіть не поцікавилися моїм здоров'ям. У їх очах я завжди був лиходієм. Навіть якби мене вбили, від них не було б аж ніякої реакції: ані жалю, ані смутку. Особливо від матері, вона навіть вважала, що я не їхній рідний син, думала, що мене підмінили, коли я народився. До того ж, я зовсім не був схожим на них.

Тоді ж у нашому селі сталася нова дивина: усі до єдиного мешканці села почали відвідувати загадкову місцину в горах – джерело з природною водою. Ходили чутки, що ця вода здатна зцілити будь-які рани та вилікувати від усіх хвороб. Коли мої подряпини загоїлися, я теж вирішив дістатися тієї гірської місцини та подивитися, що ж там відбувається. Те, що я побачив, здивувало мене: односельчани вишикувалися у дві черги та поволі просувалися до джерела. Але мене здивували зовсім не ті дві черги, а стан, у якому перебували мої знайомі та сусіди. Всі вони були наче у трансі, усі їхні рухи були повільними та виглядали неприродньо, як уві сні. Поки я спостерігав за ними, мою увагу привернули високі кущі, що росли саме біля джерела. Невдовзі я помітив те, від чого ледь не втратив свідомість: над чагарником кружляли по колу голови тих дітей, тихенько наспівуючи: «Чорні очі, чорні очі...».

Поведінка моїх односельчан біля джерела нагадувала обрядові дії, та й сама вода, яку вони безперестанно здобували, була дивною. Я помітив, що відтоді атмосфера в селі змінилася. До випадку з джерелом стосунки односельчан були байдужими та холодними, а опісля вони

наче стали співзасновниками секретного плану. А мене взагалі почали витісняти. Більше того, коли я приходив до джерела, вони наче крізь сон зі злістю оберталися до мене. Я відчув, що залишатися в селі для мене небезпечно, тому час від часу переховувався в полях. Водночас я не міг втриматися від спостереження за односельчанами біля джерела. Згодом ті дивно вдягнені діти приєдналися до них та, як на мене, проводили ритуальний обряд за участі селян. Хоча фізично вони були там, тримали палиці в руках та промовляли дивні слова, однак їх свідомість була вимкнена, так, наче її й не було зовсім. Коли обряд добігав кінця, селяни поверталися до села, а діти лишалися там та, співаючи, щезали.

Зараз я починаю розуміти, що ті темні очі якимось пов'язані із чимось старовинним, якоюсь оповитою таємною давниною. Я можу абсолютно спокійно ігнорувати їх вплив на мене та продовжувати свій шлях. Водночас, розумію, що не хочу ігнорувати їхню присутність у своєму житті. Той лиходійний погляд впливає на мене як наркотик. Навіть якщо мені вдається позбутися їх, спогад про задоволення, яке я відчув, переслідує мене кожної миті. Це задоволення дедалі більше супроводжується жакливими болями в серці та шлунку. Можливо, одного дня я помру від цього... А ці діти? Вони наблизилися до очей найближче. Чи зможу я стати подібним до них? Я запитав про це свого дядька, він знову повторив, що ліпше не лізти у все це. Я часто згадую його слова, от саме думав про них, коли за вікном почувся тихий голос, що шепотів: «джерельна вода скінчилася». Я схопився та визирнув у вікно. На вулиці побачив силует дитини, що віддалявся. Він збрехав мені, чи то була погроза?.. Подумки я твердо сказав собі, що води ще вдосталь.

Джерельна вода не скінчилася.

*Качківський Денис Васильович,
Львівський Національний Університет
імені Івана Франка*

Цань Сюе 殘雪 (нар. 1953)

黑眼睛 Чорні очі

Ті чорні очі. Коли я працював на городі, вони ховались в бур'янах напроти, час від часу виринали зі смарагдової трави та пильно, гріховно дивилися на мене. Я сперся на сапу та подивився на них, і вони помалу, без сліду зникли. Уже вкотре я все кидаю та лізу в зарослі їх шукати, але їх уже там немає, вони зникли: може, полізли вниз по тих шпаринах, що залишили черв'яки? Я помітив, що на місці, де вони з'явилися, земля дуже м'яка. Я все не міг наважитись, та все ж почав несамовито рити землю сапою. На жаль, окрім декількох розрубаних черв'яків, з яких витекло трохи багряної крові, це не дало жодного результату. Лише відчуття тривоги. Я безперервно думав, а що, якби мені все-таки вдалося їх дістати? Та копати – це все ж не найкращий вихід, окрім того, ті очі можуть потонути, сховатись, тому, копаючи, навряд чи чогось досягнеш.

Коли ношу воду, вони теж з'являються. Я виливаю воду в чан, і як вона заспокоїться – очі з'являються на дні. Ті очі трохи більші за людські, витончені, блискучі, всевидящі. Я не маю сили довго на них дивитись. Коли вони кліпають, довгі вії спадають униз і виражають безмежний сум. Та все ж вони агресивні, суворі та зосереджені, а інколи такі огидні. Зустрівшись з ними, мене наповнює страх, я з усіх сил намагаюсь протистояти їм, а потім завжди кидаюсь на пошуки.

Сказати, що я жодного разу не знаходив доказів їхнього існування, теж не відповідає дійсності. Одного разу я справді знайшов їхні сліди. Тоді я довго рився в сіні, шукаючи їх, та все ж опустив руки. Сівши в бур'янах перепочити, я почув дивний пташиний спів – підняв голову, але нічого не побачив, опустив – зустрівся з ними поглядом. Вони пильно дивилися на мене з-під пурпурового коріння очерету і ніби провокували. Я опустив погляд і раптово кинувся схопити їх. Спіймав, звісно ж, лише жменю бруду. Я знову оглянув коріння і побачив – пухка земля і справді має дві заглибини від очей, вони справді звідси втекли! Я перерив землю під очеретом і побачив – ті дірки від очей наповнені черв'яками. Це було так огидно! Я більше не зміг далі шукати – в очах потемніло і, хитаючись, я вибрався з трави.

Чому в тому погляді є щось гріховне? Цього я не знаю. Тільки, коли ми зустрічаємось поглядами, в моєму серці прокидається щось нечестиве, я хочу знищити їх. Схоже, їхня злість пробуджує в моєму серці таке саме почуття. Якщо б весняного вечора я зустрів щось схоже на них, то крадькома пішов би до сусідського паркана і зробив би у ньому діру. Але ніхто б не дізнався, що це зробив я, бо в селі я вважаюся людиною честі.

Окрім порочності тих очей, я не витримую їхню суворість і пильність. Вони пронизують мою душу, а в шлунку ніби запалюється вогняна куля, всередині починає колоти, після чого я кидаюся навтьоки. Я біжу, прикриваючи груди, і намагаюся думати про щось інше, з усіх сил бажаючи забути щойно побачену картину. Я добігаю до стежки між рисовими полями і сідаю. Вдалині на полі декілька дітлахів збираються до купи. Вони починають розмахувати руками і кричати: «Чорні очі! Чорні очі!». Я примружився – і вони зникли. Біля мене з'явилась пара босих ніг. То Сан Шу, тримаючи в зубах трубку, дивився вбік, там де суцільно цвіте ріпак. Між цвітом гудуть бджоли.

А на очах Сан Шу бринять старечі сльози. Він втирається великою рукою і краплі падають на синю сорочку.

- Сан Шу, ти бачив чорні очі?

- Це та стара легенда? Ти зараз про неї говориш? Ах, я не хотів іти до тієї ущелини, але твоя тітка от-от мала народжувати, а повітуха була тільки там. Не знаю, скільки я в темряві вів її попід руку. А коли ми таки прийшли до хатинки, у мене потемніло в очах, я сів на землю і втратив свідомість. Але перед тим, як це сталось, встиг побачити їх.

- Кого?

- Того, про кого ти питаєш. У ту ніч народився хлопчик. Гори наповнились криком мавп. Повітуха взяла діряву миску і погриміла нею проти місяця.

- Так і зараз там діти кричать.

- Ти теж їх бачив? Добре, добре!

- А де той хлопчик зараз?

- Ех, ті діти? Вони виглядають так, ніби переселяються звідкись. Тобі не варто лізти в ту справу, побачив і забудь, а інакше матимеш горе. Коли був маленьким, я не послухав, наперекір пішов за ними і отримав важку травму.

Сан Шу, ледве пересуваючи ноги, побрів додому. Я побачив тих дітей, що виглядали з-за паркана його подвір'я, а потім вони зникли. Я відчув, що у стосунках між ними справді є щось магічне. Схоже, в селі тільки я та Сан Шу знали про ті чорні очі. Я спитав кожного, і ніхто їх не бачив. Як таке могло статись?

Сан Шу був моїм героєм у дитинстві, бо тільки він у селі пам'ятав давнє минуле. На відміну від інших селян, котрі носили резинові чоботи, Сан Шу ходив босоніж, або інколи взував солом'яні сандалі. Він завжди дуже тихо, зненацька підходив до людей. Коли Сан Шу повертався після роботи з поля і розпалював трубку, я прибігав надокучати йому проханнями розповісти історії про ката. То був його чорний кіт. Увечері перед паводком він завжди залазив на криницю і несамовито нявчав, за що селяни

прозвали його Провісником погоди. Коли Сан Шу працював у полі, кіт непорушно сидів на околиці. Тихими ночами, коли вітер посвистував зовні, Сан Шу безперервно розповідав ті історії.

Через важке життя Сан Шу вже багато років нічого не розповідав. Та й мене давно не цікавлять ті історії. Не пам'ятаю, коли то почалось, але вранці, розплющуючи очі, за вікном я завжди бачу ті чорні очі. Я підхожу ближче – вони пильно вдивляються в мене, та як тільки йду до дверей – тут-таки зникають. Через чорні очі в моєму повсякденному житті сталось багато змін. Я перетворився на нерішучого хлопчиська, і бажання щось робити зникло. Інколи, коли в серці панує смута, я починаю думати: а якщо не сіяти хліб, не садити овочі, а тільки лежати на околицях чи міцно спати на землі, що тоді? Через такі думки ціле поле капусти з'їли шкідники.

Хуа Мей неспішно йшла в мій бік. Колись вона мала стати моєю нареченою, але раптово скасувала заручини. Ця повненька дівчина кожного разу, як зустрічала мене, поводитись дуже дивно. Якщо я не звертав на неї уваги, вона повними образи очима витріщалась на мене, якщо ж намагався заговорити, починала вважати, що я все ще маю якісь надії на неї, тому починала пишатися і не звертати на мене уваги. Вона зупинилась на греблі. Я знаю, що вона зневажливо кидає на мене погляди, дивиться, що я буду робити. В глибині душі вона розуміє, що в таких ситуаціях я повністю втрачаю над собою контроль. Під її пильним поглядом я панікую, як кролик, навіть починаю думати про те, щоб втекти. Хуа Мей отримувала від цього задоволення: раптово озирнувшись, вона покинула греблю і попрямувала до мене. Саме в той момент, я ледь почув дитячий плач біля греблі, та поки наважився добре придивитись, нічого вже не було видно. Я не міг втямити, чому стільки років минуло, а Хуа Мей все ще не вийшла заміж? Її батьки звичайні хлібороби, як у них народилась така дивна донька?

Мені лише двадцять шість, а я вже відчув себе старим. Коли я прогулювався під квітучими персиками, моя хода була незграбною, ніби хтось з обох боків тягнув мене. Згадав, що ще з дитинства моя хода була хиткою, особливо у вітряні дні. Тоді я частенько помилявся місцем призначення. Наприклад, я хотів піти до будинку Лао Вана, що біля в'їзду в село, але через вітер ішов, куди ноги несли, і опинявся в кінці села, на кладовищі. Або ж хотів піти полити червоний перець, узявши відра, вийшов на вулицю, але вітер не дав мені змоги йти рівно, я кинув відра і пішов на мілину ловити руками рибу. Мінливість стала моїм хистом. Але в подальшому саме поява чорних очей стала причиною цієї звички. Кожного разу, як ми зустрічались поглядами, я одразу змінював свої початкові наміри і махав на все рукою. Коли я вперше побачив їх через вікно, то навіть світу білого не хотів потому бачити. Але поступово все ж навчився брати себе в руки, з усіх сил намагався не думати, що це кінець. Я навчився знаходити інші справи, котрі допомагали викинути їх з голови. Завжди, опиняючись під їхнім порочним впливом, я стрибав з високого схилу вниз і забивався ногами. Після того ганебні думки відходили назад, а їхнє виконання відкладалось на пізніше. Та не дивлячись на це, чорні очі безперервно спокушають мене творити зло. Я вже незчисленну кількість разів намагався ввіймати їх, подивитися врешті, як вони влаштовані. Ах, ці очі справді стали для мене важкою проблемою.

Сан Шу розповів, як Хуа Мей казала йому, що тільки після моєї смерті вона зможе отримати повне полегшення. Хоч вона і скасувала заручини, але все одно не відчуває себе вільною, бо вважає, що зобов'язана стежити за моєю поведінкою. Від почутого в мене виступив холодний піт, всередині щось вмерло. І чорні очі негайно з'явилися. Як навіжений, я вибіг на скелю позаду гори та шубовснув униз. Кущі чіплялись за моє тіло, обличчя, шию, руки були роздерті, я був весь закривавлений. Коли заспокоївся, то

подумав, що слова Хуа Мей не безглузді. Хіба в моєму маленькому світі все не взаємопов'язано? Якщо одна частина повністю руйнується іншою, то хіба інша зможе знову почати війну? В той день після обіду Сан Шу прийшов провідати мене, він похмуро посміхався, зовсім не співчуваючи мені. Коли він ішов, то через дві щілини своїх затікших очей я побачив, що позаду нього йшло двоє диких котів. Він ішов та розмовляв з ними. Батькам же навпаки було байдуже на мене, для них, я був лише купою лихих вчинків. Навіть якби я вмер, вони не здивувалися б. Особливо мама. Скільки разів вона сумнівалася в тому, чи я її рідна дитина. Вона казала, що, можливо, в ту ніч, коли я родився, повитуха впустила мене, тому я виріс зовсім не схожий на неї.

Нове диво з'явилося у нас в селі. Не знаю, відколи, але селяни почали ходити на задній схил гори, де на половині шляху до вершини є джерело. Туди вони ходять по воду, бо, кажуть, що вода в ньому цілюща. Коли я піднявся туди, то побачив, що люди поділились на дві групи. Одні, набравши воду, спішно повертались назад, вони були якісь відчужені, ніби ходили уві сні, навіть малі діти так виглядали. Мій погляд був прикутий праворуч: там я побачив якийсь переполох у куцах. Незабаром розгледів тих дітей, їхні голови плавали над листям і ледь чутно співали: «Чорні очі, чорні очі...».

Як та когорта людей набирали воду, було схоже на якийсь обряд, та й джерело було трохи дивним: скільки б води з нього не брали, воно не пересихало, та й саме воно стало причиною того, що стосунки між селянами сильно змінились. Раніше вони були байдужі один до одного, а тепер ніби мали якусь спільну таємницю. А я, очевидно, був вигнанцем. Вони не зраділи, що я піднявся туди дивитись, що тут відбувається. Як тільки побачили мене, їхні затьмарені погляди тут же прояснились, ніби кожен звинувачував мене в чомусь. Але я справді не міг утриматись,

щоб не подивитись, що вони тут роблять. Я сховався у високій траві. Дехто спокійним голосом перемовлявся між собою, але люди ніби розмовляли не один з одним, а з привидами, що витали між ними. Тоді ж я з жахом поглянув на співаючих дітей. Одягнувши старовинний одяг, вони наближались до людей. Кожен з них тримав у руках палиці. Підійшовши до джерела, вони встромили палиці між людей. Та селяни ніби не помічали їх: протискуючись між ними, йшли вперед. Діти надзвичайно захоплено стрибали, танцювали, безупинно наступаючи селянам на ноги, але ті незвично спокійно, навіть покірно, терпіли. А все тому, що їх увага була прикута до чогось іншого. Допоки всі люди не повернулись назад до села, діти все ще лишались там, а потім одним стрибком пірнули в зарослі і зникли.

Тепер я усвідомив, що чорні очі залежать від старовинних речей. Звісно, я міг не звертати на них уваги і продовжувати своє звичайне життя. Але проблема в тому, що я не хочу їх ігнорувати; той злий погляд з величезною силою притягує до себе, від зустрічі з ними в мене закипає кров, виникає потяг, як до наркотиків. Тільки варто їм з'явитись – і я знов у справі, хоч їх вдалося здихатись, але те задоволення назавжди залишило на серці слід, задоволення, яке супроводжується жахливим болем. Може, настане той день, коли вони знищать мій шлунок чи серце, та чи може людина все передбачити? Ті діти, вони заволоділи давньою таємницею, але як я міг з ними зблизитись? Я розпитував Сан Шу, але він з усіх сил відкидає мої спроби, каже, що я чванько і нічого не знаю. Коли я додумався до цього, холодний голос ззовні промовив: «Джерело пересохло». Я вискочив на вулицю і стрімголов побіг дивитись, але побачив лиш одягнутих у старий одяг дітей, що безупинно бігали босоніж. Звісно, він обдурих мене: ще зранку я бачив, що джерело повне-повнісіньке. Можливо, він хоче зашкодити мені?

Джерело не пересохло.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
----------------	---

КИТАЙСЬКА ПОЕЗІЯ

一棵开花的树

«Квітуче дерево» (пер. Серета В. В.).....	6
«Квітучі дерева» (пер. Котляр Д. С.).....	7
«Квітуче дерево» (пер. Кокинда Т. Р.).....	8

七里香

«Муррайя» (пер. Серета В. В.).....	10
«Аромати» (пер. Котляр Д. С.).....	11
«Апельсиновий жасмин» (пер. Кокинда Т. Р.).....	12

山路

«Гірський шлях» (пер. Серета В. В.).....	14
«Гірська дорога» (пер. Котляр Д. С.).....	15
«Гірська стежка» (пер. Кокинда Т. Р.).....	16

出塞曲

«Прощальна пісня» (пер. Серета В. В.).....	18
«Пісня» (пер. Котляр Д. С.).....	19
«Пісня з-за Китаю» (пер. Кокинда Т. Р.).....	20

走向远方

«Шлях у далечінь» (пер. Твердохліб А. М.).....	23
«Вирушаючи в далекі краї» (пер. Брижик О. П.).....	24

КИТАЙСЬКА ПРОЗА

马伯庸，入酆堵身陷迷阵

«Загнані в лабіринті Фенду» (пер. Гендзьора О. А.).....	33
«У пастці» (пер. Ажніна Л. О.).....	40
«У полоні лабіринту Фенду» (пер. Кісенкова К. В.).....	48
«Загублені у Фенду» (пер. Волохова В. В.).....	56

汪曾祺，职业

«Ремесло» (пер. Грищенко В. О.).....	68
«Заняття» (пер. Петровська А. О.).....	75

残雪，黑眼睛

«Чорні очі» (пер. Коцюба О. О.)	87
«Чорні зіниці» (пер. Бабяк О. Р.)	95
«Чорні очі» (пер. Лозовська О. О.).....	103
«Чорні очі» (пер. Качківський Д. В.).....	111

ЗМІСТ.....	118
------------	-----

Художнє видання

КИТАЙСЬКА ПОЕЗІЯ ТА ПРОЗА
Збірка перекладів

Головний редактор

І. В. Семеніст

Упорядники:

Д. П. Москальов

О. О. Нестеренко

Н. В. Руда

Я. І. Щербаков

Підп. до друку 22.02.2021 р.

Формат 60x84/16. Папір офсет. Гарнитура Book
Antiqua. Друк цифровий. Умовн. друк. листів 5,3.
Наклад 300 примірників.